

RŪPINTOJĒLIS

Nr. 1

1977 kovas

TURINYS NR. 1

Į skaitytojus [Kazimieras Šapalas].....	17
Viktorija [Margarita Gusaki Rūpintojėlis].....	18
KRIKŠČIONYBĖ ŠIANDIEN	
<i>J. Pragiėdrulis</i> [Kazimieras Šapalas], Gairės klystkeliuose.....	19
KRIKŠČIONYBĖS IŠUGDYTOS MOTERYS	
<i>K. [Felicija Kasputytė]</i> , Marijos Pečkauskaitės kelias.....	23
ISTORIJA IR ASMENYBĖ	
<i>K. Tylenis</i> [kun. Lionginas Kunevičius], Atsigrėškime į šventąjį Kazimierą.....	30
MINTYS SUSIMĄSTYMU	
<i>K. [Felicija Kasputytė]</i> , Prasmės ir beprasmybės aspektai.....	33
MUMS KALBA MOKSLAS	
<i>J. Mintautas</i> [Kazimieras Šapalas], Ar mokslas paneigia religinės pasaulėžiūros pagrindus.....	37
ISTORIJOS PUSLAPIAI	
<i>Laukys</i> [kun. Jonas Lauriūnas SJ], Kaip iš tiesų buvo.....	42
Viešpatie, kodėl liepei man mylėti.....	44
ĮVAIRENYBĖS	
Akademikas Vladimiras Fokas.....	46
Knyga apie Lurdo stebuklus.....	47
„Jokiam dalykui nesu pritaręs prieš savo sąžinę“.....	48
KNYGŲ RECENZIJOS	
<i>B. Kuzmickas</i> , Šiuolaikinė katalikiškoji filosofija.....	49
<i>J. Barzdaitis</i> , Religijos kilmė ir kitimas.....	52

I SKAITYTOJUS

Jūs aplanko „Rūpintojėlis“.

Ši vardą pasirinkome, užsibrėžę gaivinti ir skleisti tas vertybes, kurias simbolizuoja prie Lietuvos kelių rymantis RŪPINTOJĖLIS. Golgotos kalne kančias iškentęs dėl žmonių išganymo, Jis sustojo parodyti Lietuvoj, kur, kaip poetas sako, vargų vargeliai dūsausdami vaikšto. Ir taip įsijautė į mūsų šalies godas, taip pamilo lietuvių tautą, kad net jo veide įsirėžė lietuviški bruožai.

Rymodamas pakelėse, susirūpinusiu, bet ramiu ir maloniu žvilgsniu jis lydėdavo kiekvieną praeivį. Eidami pro šalį žmonės pasveikindavo jį vieni pagarbinimo žodžiu, kiti - nusilenkimu, o treči atneštą savo sielvartą, širdies gėlą suklupe ašaromis išliedavo prie jo kojų, kol pajusdavo paglengvojimą ir suraminimą. Jis globojo ir lydėjo mūsų tautą visais istorijos vingiais: ir kai mes daug dienų šventėm, minėdami Tėvynės laisvę, dainas dainuodami ir vėliavas į dangų keldami, ir kai visi mūsų turtai tapo audrų, rūsčių dienų ir alkanų naktų grobiu (V Mykolaitis-Putinas).

RŪPINTOJĖLIS yra mūsų tautos išgyvenimų, jos sielos ir gyvybės simbolis. Jis išreiškia ne tik Golgotos kalno kančią, išganyimą ir prisikėlimą, bet ir Lietuvos Kryžių kalno vertybes.

Su Lietuvos RŪPINTOJĖLIU susijusios vertybės yra lietuvių tautos ištoermės, jos atsparumo ir gyvybės pagrindas. Jų ginti, jų skleisti ir išėina „Rūpintojėlis“.

[Kazimieras Šapalas]

Victoria [Margarita Gusak]

RŪPINTOJĖLIS

Prie vieškelio į ateitį Tėvynės
 Parimęs vienas budi Jis liūdnai.
 Šventa galva pasvirus ant krūtinės,
 Papuošta ne karūna, o spygliais.
 Tamsus šešėlis rūpesčių ant veido,
 Šventieji bruožai skausmo iškreipti...
 Kiek dar naujų kentėjimų įskaito
 Jis numylėtos žemės ateity?
 O gal prisimena, kaip brangiai apmokėjo
 Kiekvieną klaidą mylimų vaikų?
 Kokiu saiku Jis meilę jiems seikėjo...
 Ir kokiu Jam atseikėta saiku...
 Ir rieda ašaros - lietaus lašai - per Veidą,
 Ir plaka vėjai sužeistus pečius...
 Jis net dabar Tėvynės neapleido,
 Žadėdamas jai rytmečius skaisčius.
 Ir laukia Dievas pakelėj parimęs,
 Kada didvyriai žengs šituo keliu,
 Kad laimintų juos ateičiai Tėvynės,
 Mažus kūrėjus didelių laikų.

* * *

O ŠVIESA, MANO SIELOS ŠVIESA,
*neleiski, kad man darytų įtaką tai, kas yra tamsybė. Leidau tamsai
 save apimti ir atsidūriau tamsioje naktyje. Nors jos suvystytas,
 tačiau Tave mylėjau. Klydau, bet atsimindavau Tave. Išgirdau Tavo
 balsą, kviečiantį mane sugrįžti. <...>*

*Dėkoju Tau, mano Šviesa ir Išvadavime, nes mane apšvietei ir aš
 pažinau Tave, amžinoji Tiesa! Tu esi Šviesa, o aš skendėjau tam-
 sybėje, nes nepažinau Tavęs. Aš negaliu priėti prie Šviesos be Tavęs,
 nes be Tavęs nėra ryškumo.*

(Šv. Aurelijus Augustinas)

KRIKŠČIONYBĖ ŠIANDIEN

J. Pragiedrulis [Kazimieras Šapalas]

GAIRĖS KLYSTKELIUOSE

Prieš 50 m. įžymusis mūsų tautos filosofas prof. Stasys Šalkauskis rašė: *Mes gyvename nepaprastais laikais. Pasaulis, patekęs į kovojančių gaivalų sukurtį, nustojo pusiausvyros. Moderniosios kultūros linkmė,ėjusi iš reformacijos per prancūzų revoliuciją į mūsų laikus, parodė mums, prie kokių katastrofų jinai vedė vadinamąjį kultūringą pasaulį. <...> Pašlijęs į dechristianizaciją pasaulis net didinguose kultūros laimejimuose slėpė nusizudymo ginklą. Atsipalaidavimas nuo nelygstamų principų padėjo išivyrauti žemiems žmonių instinktams, nešantiems mirtį net tai kultūrai, kuria nelaimingas pasaulis didžiavoosi su tokiu pasitikėjimu. Einančiam dechristianizacijos keliu pasauliui gresia visiško sunaikinimo ir subarbarėjimo pavojus. Pasižiūrėkime tik į karo ir revoliucijos pagamintą dorovinį sumenkėjimą, išivyračius naujus ipročius, pastebėkime tą gyvenimo srnaginimosi geidulį, kuris apėmė mases, atidarykime akis į tą sulaukėjimą, kuris reiškiasi madoje, apsirėdyme, pasilinksminimuose. Mes aiškiai pamatysime baisią dekadenciją, kuri tegali vesti toliau tik į puovimą ir žlugimą. Ogi ten, kur yra palinkimo į suirutę, atsiranda destrukttyvinės jėgos... Barbarai eina į mus iš tikro, bet šį kartą ne iš šalies, kaip buvo griūvoant graikiškajam romėniškajam pasauliui, bet iš vidaus, iš dechristianizuoto žmogaus instinktų (1).*

Taip rašė įžvalgusis filosofas tada, kai dar gaivalinės jėgos nebuvo taip įsisiūbavusios, kaip jos ėmė siautėti vėliau, ilgai nelaukus. Dar nebuvo įvykęs Antrasis pasaulinis karas su baisiais sugriovimais ir žudynėmis, kai pasaulio dar nebuvo pasiekęs garsas apie koncentracijos stovyklas, kur žmogaus pažeminimas ir jo išniekinimas, pragariški kankinimai ir žiaurumai buvo tokie, kokių pasaulis nebuvo matęs anksčiau, net barbariškaisiais žmonijos istorijos laikotarpiais.

Civilizuotas pasaulis, paėmęs ne tą kryptį, įsisiūbavęs eina, nepajėgdamas susilaikyti. Puovimo ir žlugimo pavojus, apie kurį mini prof. St. Šalkauskis, ne sumažėjęs, o padidėjęs. Nuo Dievo nusigrėžęs žmogus pamyne ir Dievo duotus prigimtus dorovinius principus. Įsigalėjo su niekuo nesiškaiantis egoizmas, neteisybė, veidmainystė, sąžinės balso nepaisymas...

Į žmoniją, atsidūrusią klystkeliuose, prabilo Katalikų Bažnyčia. Vatikano II Susirinkimas, apžvelgęs pasikeitimus, kurie yra įvykę pasaulyje pastaruju laikotarpiu ekonominėje, socialinėje, politinėje, kultūrinėje, religinėje srityse, ir vadovaudamasis amžiniais principais juos įvertinęs, jautriai ir su meile atsiliepė į didžiuosius Bažnyčios rūpesčius, nurodydamas gaires, kurios iš klystkelių galėtų išvesti į teisingą kelią. O tasai teisingas kelias gali būti tik vienas - į Dievą, į Kristų (2, p. 156).

Bažnyčia į žmoniją prabilo ne smerkdama, bet suprasdama silpną žmogaus prigimtį ir dėl jos kylančius neišvengiamus klaidžiojimus; prabilo didelio susirūpinimo, bet kartu ir didžios meilės žodžiu, reikšdama pasiryžimą eiti į pagalbą, jeigu pasaulis to pageidautų (2, p. 153). Bažnyčios uždavinys nėra nei politinio, nei ekonominio, nei socialinio pobūdžio. Jos tikslas religinis, bet iš šio tikslo išplaukianti šviesa ir jėga gali patarnauti žmonijai. Bažnyčia egzistuoja tarsi žmonių visuomenės fermentas ir siela, siekdama visuomenę atnaujinti Kristaus mokslu, paversti ją Dievo šeima (2, p. 150).

Bažnyčia pripažįsta tai, kas teigiama šiuolaikiniame dinamizme, ypač kryptį į pasaulio vienybę, sveikus socializavimo, pilietinio ir ekonominio susivienijimo procesus. Savo uždavinio ir prigimties galia nesusiedama savęs su atskiromis žmonių kultūromis bei politinių, ekonominių ir socialinių sistemų formomis, Bažnyčia gali tapti ryšiu, jungiančiu bendruomenes ir nacijas, kad jos nugalėtų visus nesutarimus ir žmonių sąjungoms suteiktų vidinį tvirtumą (2, p. 152, 153).

Bažnyčia ragina tikinčiuosius uoliai atlikti savo žemiškąsias pareigas, vadovaujantis Evangelijos dvasia. Klysta tie, kurie, žinodami, kad šioje žemėje žmogus tėra tik keleivis, mano, jog žemiškų uždavinių galima nepaisyti. Ne mažiau klysta ir tie, kurie mano, jog žemiškuose reikaluose galima pasinerti, tarsi jie visai neturėtų ryšio su religija (2, p. 153). Kasdienis gyvenimas negali skirtis nuo tikėjimo. Bažnyčia - tai ne socialinis ar politinis reformatorius. Jos pasiuntinybė - pasaulio išganymas. Ji yra Išganytojas istorijoje (3).

Susirinkimas didžiojo popiežiaus Jono XXIII nurodymu kritiškai peržiūrėjo daugelį bažnytinio gyvenimo sričių, nuvalė laikui bėgant ten atsiradusias dulkes, kurios gal ne vienam nuošaliau stovinčiam trukdė išvelgti tikrąją Bažnyčios esmę ir neleido su ja suartėti. Išdėstė Bažnyčios požiūrį į aktualesias šių dienų problemas: kultūros pažangą, ekonominių-socialinių gyvenimą, šeimą, karą, taiką ir žmonių tarptautinės bendruomenės sukūrimą. Atsižvelgdamas į įvykusius ir tebevykstančius pasikeitimus šių dienų pasaulyje, iškėlė reikalą atskiras bažnytinio gyvenimo sritis labiau priderinti prie naujų gyvenimo reikalavimų, nekeičiant ir nepažeidžiant to, kas paties Kristaus nustatyta, kas yra amžina ir nekintama.

Susirinkimas paragino tikinčiuosius griežtai kovoti su Bažnyčios gyvenime pastebimais trūkumais, apsisvalyti ir atsinaujinti (2, p. 55). Pastoracinėje konstitucijoje apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje rašoma:

Bažnyčia puikiai žino, kad tarp jos narių - tiek dvasininkų, tiek pasauliečių - per daugelį amžių netrūko žmonių, kurie nebuvo ištikimi Dievo Dvasiai. Net ir mūsų amžiuje Bažnyčia gerai mato, kokia distancija tarp jos skelbimo ir žmogiškojo silpnumo tu, kuriems patikėta Evangelija. Kad ir kaip teistų tuos trūkumus istorija, mes patys turime juos gerai atsimiti ir griežtai kovoti, kad trūkumai nedarytų žalos Evangelijos skelbimui. <...> Šventosios Dvasios vedama Motina Bažnyčia nuolat savo vaikus skatina

apsivalyti ir atsinaujinti, kad Kristus ženklas skaisčiau nušvistą jos veide (2, p. 55).

Bažnyčios prisiderinimas prie pasikeitusių sąlygų, apsivalymas ir atsinaujinimas - tai ne vien šių dienų paraginimas, bet nuolatinis reikalavimas ir vyksmas. Nuo XX a. pradžios Bažnyčioje vyksta judėjimas, kurį paskatino popiežius Pijus X, paskelbdamas šūkį: *Instaurare omnia in Christo!* - *Visa atnaujinti Kristuje!* Šis judėjimas neaplenkė ir Lietuvos. To šūkio paskatinti, tuomet jauni studentai, vėliau žymūs lietuvių tautos mokslo vyrai prof. kun. Pranas Kuraitis, prof. Pranas Dovydaitis, arkivysk. Mečislovas Reinys 1910 m. ėmėsi iniciatyvos įkurti mokslus einančio jaunimo katalikišką organizaciją, kuri pasivadino ateitininkų vardu. Savo šūkiu pasirinkusi - *Visa atnaujinti Kristuje*, - organizacija netrukus virto galingu judėjimu, kurį prof. St. Šalkauskis vėliau pavadino antruoju dvasiniu lietuvių tautos atgimimu (1). Lietuvos jaunimas, mokslus eidamas Rusijos mokyklose, buvo užsikrėtęs pozityvizmu, materializmu, ateizmu bei kitais *izmais*, nukreiptais prieš religiją, todėl daugelis neteko tikėjimo ir virto ateistais. Ateitininkų judėjimas daugelį patraukė į savo pusę. Iš jų išaugo katalikiškoji ateitininkija, sulaikiusi ateizmo plitimą ir atlikusi nepaprastai didelį vaidmenį kuriant Lietuvos valstybę bei plėtojant tautinę kultūrą.

Ateizmo grėsmė Lietuvoje šiuo metu daug didesnė, jo padariniai dar baisnesni negu XX a. pradžioje. Motina Bažnyčia pasiilgusi laukia naują atgimimą žadinančių jaunimo sąjūdžių. Ji tiki, kad atsiras kilnius idealus pamilusių jaunuolių, kurie tą judėjimą pradės ir nepalaužiama jėga išaugins.

Gyvenimas be tikėjimo nuo Dievo nutolina, o gyvenimas pagal tikėjimo tiesą nuginkluoja tikėjimo priešininkus ir patraukia juos prie Dievo. Ryškiausias to liudytojas - šv. Pranciškus Asyžietis, kurio 750-ąsias mirties sukaktuves praėjusiais metais minėjome. Nors nebuvo nei labai mokytas, nei iškalbingas, nei pasižymėjęs dideliais gabumais, jis tvirtu tikėjimu, meilės darbais ir savo gyvenimu, liudijančiu Evangelijos tiesą ir Kristų, taip veikė visus, su kuriais susidurdavo ir į kuriuos prabildavo, jog visi veržėsi prie jo, klausėsi jo žodžių ir sekė jo kvietimu atgaivinti dvasią ir pakeisti gyvenimą. Jo poveikis sukėlė tokį judėjimą, jog atgijo religinė dvasia ne tik jo gimtajame Asyžiuje, bet ir visoje Italijoje bei daugelyje Vakarų Europos kraštų.

Didžiulį poveikį savo taurumu darė ir arkivysk. Jurgis Matulaitis-Matulevičius. Prof. Mykolas Biržiška rašė:

Nors jis žinojo, kad aš esu nutolęs nuo religijos ir katalikybės, bet religiniais klausimais mes niekad nesikalbėjome ir nediskutavome. Arkivyskupas J. Matulevičius vien savo sielos taurumu ir humanišku mane taip yra paveikęs, jog aš dabar daugiausia jo dėka vėl tapau oficialiu Katalikų Bažnyčios nariu (5).

Šventadieninė religija, kurios neatspindi kasdieniai darbai, - jokia religija. Daug lengviau būti pavyzdingu krikščionimi bažnyčioje, negu gyvenime. *Krikščioniškai gyventi, tai šventai gyventi*, - sako J. Girnius (6).

Šventai gyventi nėra lengva ir ne kiekvienas tai pajėgia. Bet siekti šventumo yra kiekvieno krikščionies pareiga. Evangelijoje pasakyta: *Taigi būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškas Tėvas yra tobulas* (Mt 5, 48). Tą pareigą primena ir Vatikano II Susirinkimas, skelbdamas: *Visi tikintieji yra kviečiami ir turi siekti šventumo ir savo luomo tobulumo* (2, p. 66).

Tobulumo siekimas iš tikinčiojo reikalauja nuolatinių ir nesiliaujamų pastangų. Kasdiene malda, religiniais skaitymais jam reikia gaivinti religinę dvasią ir palaikyti ryžtą, sąžiningu pareigų atlikimu ir meilės darbais grūdinti ir skaidrinti save, o priimamais sakramentais palaikyti Dievo malonę.

Vatikano II Susirinkimas buvo *giedra prošvaitė Katalikų Bažnyčios padangėje*, - rašo Antanas Maceina savo knygoje „Bažnyčia ir pasaulis“. - *Jis siekė nuskaidrinti žmonių širdis, sustiprinti jas krikščioniškosios išminties šviesa ir persunkti iki gelmių visas veikimo sritis* (3). Susirinkimas pakvietė visus tikinčiuosius įsijungti į apaštalavimo darbą, *kad savo pareigas eidami, Evangelijos dvasios vedami, būtų lyg raugas pasaulio pašventinimui iš vidaus ir visų pirma savo gyvenimo liudijimu spinduliudami tikėjimu, viltimi, meile Kristų apreikštų kitiems* (2). Bažnyčia atskiru dekretu kreipėsi į pasauliečius nurodydama, kad šiais laikais yra gyvas reikalas uoliai įsijungti į apaštalavimo darbą, nes daugeliu atvejų, ypač tose šalyse, kur kunigų maža arba kur jie netekę veikimo laisvės, be pasauliečių Bažnyčios darbas sunkiai įmanomas. Yra atvejų, kada apaštalavimas tik pasauliečiams yra prieinamas (2, p. 350).

Pasauliečių apaštalavimo erdvė didelė ir veikimo būdai įvairūs: pagalba kunigui jo darbe bažnytinėje bendruomenėje, veikimas organizacijose, šeimose, tarp jaunimo, savo aplinkoje, tautoje ir už tautos ribų. Kiek gali padaryti pasaulietis, įsijungęs į apaštalavimo darbą, rodo mums ne tik Pranciškus Asyžietis, bet ir mūsų šalies didieji apaštalai pasauliečiai: prof. Pranas Dovydaitis, filosofas prof. Stasys Šalkauskis, rašytoja pedagogė Marija Pečkauskaitė. Jų vaidmuo plėtojant religinę mintį ir gaivinant religinę dvasią yra toks didelis, jog jie lietuvių tautoje visuomet pasiliks tarsi negežtantys švyturiai, nurodantys kelią, kuriuo reikia eiti.

Balsas, kuriuo Bažnyčia prabilo į pasaulį per Vatikano II Susirinkimą, nurodo gaires, vedančias iš klystkelių į tikrąjį kelią. Jis kviečia ir ragina mus visus atlikti savo pareigą - savo gyvenimu liudyti Kristų ir kitus vesti prie Jo.

LITERATŪRA

1. St. Šalkauskis. *Ateitininkų ideologija*, 1933.
2. *II Vatikano susirinkimo nutarimai*. Vilnius, 1968.
3. A. Maceina. *Bažnyčia ir pasaulis*.
4. J. Girmius. *Pranas Dovydaitis*. Čikaga, 1975.
5. *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*. 1933.
6. J. Girmius. *Idealas ir laikas*.

* * *

Neplūskime ir nežūūrėkime šnairai į kitus, kad jie nekrikščionys, bet patys tapkime krikščionimis.

(Pranas Dovydaitis)

KRIKŠČIONYBĖS IŠUGDYTOS MOTERYS

K. [Felicitja Kasputytė]

MARIJOS PEČKAUSKAITĖS KELIAS

(1877-1930)

Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos tiek gyvenimo, tiek kūrybos keliai yra neįprasti ir nuostabūs. Tuos kelius jai nubrėžė idealizmas, amžinojo gėrio bei grožio troškimas ir begalinių tolių bei aukštumų ilgesys. Jos siela *šiamė netobulybių pasaulyje* stengėsi sugauti bent mažytę Absoliuto kibirkštėlę. Visą gyvenimą ji veržėsi prie to aukščiausio gėrio bei grožio, be jo negalėjo gyventi. Rašytoja neklupdama žengė tuo keliu ir užkopė į tokias aukštumas, nuo kurių aiškiai matyti tikrosios vertybės.

Čia, žemėje, visos gelės miršta, trumpos yra visos paukščių giesmės, aš svajoju apie vasaras, kurios tėveria amžinai. Čia, žemėje, visi žmonės verkia savo bičiulybių ir savo meilių, aš svajoju apie ryšius, kurie tėveria amžinai.

Marija visa savo siela įsiliejo į amžinybės idėją, į krikščionybės versmes, kurios nuskaidrino jos sopulius bei kančias ir teikė jėgų dirbti bei aukotis kitiems.

Žemėje viskas pračina. Žemės gyvenimas - nuolatinis kitimas, judesys, nuolatinis mirimas. Bet amžinoji žmogaus dvasia šiamė nepastoviam pasaulyje uždaryta trokšta amžinybės. Juo aukščiau ji kykla viršum tos materijos, juo labiau trokšta, juo skurdesnis jai tas tarpumas, tas nepastovumas, tas nepatvarumas visų žemės daiktų, - rašo ji savo dienoraštyje.

Amžinybės idėja, gilus dvasinių vertybių supratimas padėjo jai pakilti virš asmeniškų rūpesčių, virš kasdienybės smulkmenų. *Visur turime ieškoti amžinybės...* Čia, žemėje, nėra patvarios vietos. Todėl ji žvelgia į gyvenimą kaip į trumpą kelionę ir ramiai laukia, kada galės išvykti į amžinąją Tėvynę. Tas tikras žmogiškosios būties supratimas padėjo jai atsipalaiduoti nuo daiktų vergijos, padėjo pakilti viršum materijos. Todėl ji ilgisi amžinųjų dalykų, pastovumo ir nenykstančių vertybių.

Marija niekina materialinius patogumus, išorinį blizgesį, sočią buitį. Ji pakyla virš kasdienybės ir į visa žvelgia iš susimąstymo aukštumos:

Rodos man kartais, kad stoviu ant aukšto kalno, nieko aplinkui, tik ten žemai pasaulis, o jame kruta žmonės - skruzdės. Jie baisiai susirūpinę, užsiėmę gyvenimu, daro sumanymus, kovoja kits su kitu - smaugiasi, lipa, stumia. Tai jų gyvenimas. O aš štai žiūriu į tai nuo kalno, matau to viso judėjimo galą - ir juokai mane ima, -

rašo ji viename savo laiške.

Pati sau netroško nei garbės, nei titulų. Kai Vytauto Didžiojo universitetas suteikia jai filosofijos garbės daktaro laipsnį, ji netgi nenuvyksta į Kauną pasiimti to garbės ženkle. Kai universiteto vadovybė ir keletas

profesorių atvyko į Židikus, norėdami iškilmingai įteikti jai tuos žymenis, ji priėmė juos labai paprastai, apsirengusi namų darbo drabužiais, apsiavusi naginaitėmis.

Ji stačiai niekino papuošalus. Matydama viename pobūvyje kai kurias moteris, pasidabinusias perlais, galvoja, kad žmonės vargsta ir žūva, gaudydami perlus. O kokia nauda iš jų? Visa nauda - kad blizga ant baltų kaklų ir rankų. *Gera, kad neturiu nė vieno perlo: rodytųsi man, kad tai žmonių ašaros.*

Jau nuo pat vaikystės Marija svajoja dirbti ir aukotis dėl kitų. Ji atsako studijuoti muziką, nes abejoja, ar verta savo gyvenimą paaukoti muzikos menui.

Ne, neverta. O neverta dėl to, kad yra daug vertingesnių užsiėmimų už muziką. Neneigiu muzikos naudos ir reikalingumo, saugok Dieve! Negalėčiau to daryti pati, taip ją mėgdama. Numanau gerai, kiek naudos, kiek laimės atnešė žmonėms tokie kaip Šopenas, Bethovenas ir daug kitų. Bet aš ne genijus - tai viena, o antra - nors ir mėgstu svajoti, tačiau vertesnės man realios mano darbo išdavos. Užuoat buvau artiste, džiuginus žmones savo muzika, beveliju sėdėdama namuose darbuotis; beveliju išmokyti nors keletą žmonių rašyti ir skaityti, nors keletui palengvinti sunkų gyvenimą. Ir dėl to atsišveikinu su artistės karjera, dėl to stengiuosi darbuotis, stengiuosi iš visos sielos atnešti naudos žmonėms, kurie neturi tiek pinigų ir kultūros, kad galėtų naudotis artistės darbu.

Norėdama dirbti dėl kitų, ji pasirenka pedagogės kelią. Išvyksta į Šveicariją studijuoti pedagogikos. Tuo metu Ciuriche dėstė garsusis pedagogas ir psichologas Fersteris (*Forster*). Tai buvo puikus dėstytojas ir didi, šviesi asmenybė. Iš jo Marija pasisėmė ne tik žinių, bet ir išmoko krikščioniškos etikos principais pagrįsti visus auklėjimo bei mokymo metodus. Pasimokiusi dvejus metus (1905-1906) Šveicarijoje, ji grįžta į Lietuvą ir visą savo gyvenimą atiduoda kitiems.

Marija nesiėmė spręsti globalinių problemų. Jai užteko skleisti gerį aplink save, patarti tiems, kurie yra reikalingi patarimo, išmokyti rašto ir nešti šviesos spindulį tiems, kurie skendi tamsoje. Kelerius metus (1909-1915) mokytojavo Marijampolės „Žiburio“ draugijos gimnazijoje ir kartu buvo tos mokyklos direktorė. Vėliau persikėlė į tolimą Lietuvos užkampį - Židikus ir čia išgyveno ligi pat mirties.

Židikų apylinkės žmonėms buvo skirti didžiausi jos gailingumo ir meilės darbai. Vadovaudamasi didelės atjautos jausmu, Marija žvelgė į Židikų varguolius ir gyveno tik jiems, visiškai pamiršusi save. Įsteigė seneliams ir našlaičiams prieglaudą. Jos pastangomis pilkame miestelyje iškilo erdvūs visuomenės namai su sale susirinkimams. Ji švietė šio užkampio žmones. Jos rūpestingumo ir pasiaukojimo dėka židikiečiai susipažino bent su paprasčiausiais kultūros reiškiniais. Jos meilė ir gailingumas

gumas apylinkės vargšams padėjo apsirūpinti pastoge ir duona. Visa jos diena būdavo kupinai užimta. Ji įsteigė neturtingiems ligoniams ambulatoriją. Senelių prieglaudoje atlikdavo gailestingosios sesers ir šeimininkės, gydytojos ir vaistininkės pareigas. Pas ją plaukte plaukdavo žmonės su įvairiausiais reikalais: vieni ieškojo patarimų, kiti - materialinės paramos. Marija - visos apylinkės galva ir širdis. Jai žinomi visi ligoniai ir nelaimingieji. J visus tuos vargšus ji žvelgia motinos širdimi: šelpia juos, guodžia, suramina. Atiduoda jiems viską, atsisakydama sau netgi būtiniausių dalykų. Kasmet surengdavo loteriją. Tos loterijos pelną skirdavo savo globojamai pavargėlių ir našlaičių prieglaudai. Suaugusiems šviesti įsteigė vyskupo Valančiaus liaudies universitetą, kuriame ji - vyriausia lektorė ir prelegentė. Skelbė blaivybę, ragino prie darbštaus ir tvarkingo gyvenimo. Marija suprato ir mylėjo žmones, atjautė jų sopulius, kančias bei ašaras, mokėjo rasti kelius į širdį.

Nesunku mylėti savus vaikus. Toji meilė yra paženklinta daugiau biologiniu instinktu negu dvasiniu. Tačiau kai myli svetimus vaikus taip kaip savo, tada toji meilė yra neapsakomai graži ir kilni. Ji kelia sielą iki dieviškumo. Marija atsisako šeimos židinio šilumos, kad visas savo širdies galias galėtų skirti *svetimiems vaikams* ir tiems žmonėms, kurie yra reikalingi meilės. Pasirinkusi pedagogės kelią, ji motiniška meile apgaubė svetimus vaikus. Ji rašė:

Būti motina galima ne tik savo vaikams, - galima ir svetimiems vaikams ir ne tik vaikams, pagaliau kiekvienam žmogui, su kuriuo susitiksi gyvendama šioje žemėje. Tai bus tuomet, kai tą žmogų motiniškai užjausi, gelbėsi, gailėsi, rūpinsi jį, padėsi jam kuo begalėdama. Tuomet ir neturėdama savo vaikų eisi Dievo tau skirtą pareigą geriau už tas, kurios, tiesa, kūnu yra motinos, bet sieloje neturi nė kiek motiniško meilumo, švelnumo ir troškimo aukotis kitiems.

Svarbiausios Marijos raštų herojės Viktutė ir Miriam iš „Mėlynosios Mergelės“ užslopina savo meilę, nesukuria šeimos ir visas jėgas bei visą gyvenimą skiria tėvynei, žmonėms ir kilniausioms idėjoms. Marijos kūriniai, skirti vaikams, aiškiai parodo, kaip ji juos mylėjo. Apsakymai „Vincas Stonis“, „Į šviesą“, „Irkos tragedija“ ir kiti sušildyti meilės ir jautrios širdies šilumos. Tokius apsakymus parašyti neužtenka vien talento, - reikia ir meilės. Čia rašytoja atskleidė paprastų valstiečių vaikų gerumą, jų jautrią širdį, emocingą ir kartu logišką mąstyseną. O svarbiausia tą didelį veržimąsi prie gėrio ir grožio, prie šviesos.

Marijos atsižadėjimas bei pasiaukojimas buvo inspiruoti altruizmo ir nušviesti krikščionybės šviesos. Savo santykius su žmonėmis ji grindė amžinybės idėja, tvirtu tikėjimu bei krikščioniška meile. Židikų apylinkės vardieniai pamilo savo geradarę už jos pasiaukojimą bei gerumą ir apgaubė ją didžia pagarba, dėkingumu. *Panelė Marija* - šie žodžiai pagarbiai skambėdavo varguolių lūpose. *Mūsų Geradari* - užrašė jie ant antkapio,

tarsi įamžindami jos darbus ir pasiaukojimą. Jai skirta ši graži malda maldyne „Tikiu Dievą“:

Trapi siela, Viešpatie, kuri išaugo Marijos žemėje, kuri šiuo vardu buvo krikštyta, pasidarė visiems brangi, o jaunoms širdims ypatingai. Ne dėl to, Viešpatie, kad Tu buvai davęs jai talentų, bet dėl to, kad tuos talentus ji skyrė jaunoms širdims auklėti mokyklose ir raštuose. Gėrio ilgesys, kuris spindėjo iš visos jos būtybės, darbo ir kūrybos, paliko mums neišdildomus palaimingos įtakos pėdsakus.

Viešpatie, leisk šiai sielai veikti ir toliau nuostabiu savo spindėjimu iš Anapus. Leisk jai veikti tas sielas, kurios bus reikalingos Tavo pagalbos.

Liūdesys paženklino Marijos veido bruožus ir visą jos laikyseną. Palyginę jaunystės ir vyresnio amžiaus nuotraukas, matome, kad gražūs, taisyklingi jaunystės bruožai ilgainiui įgijo asketiškumo ir netgi griežtumo žymių. Marijos liūdesys - didelis ir sąmoningas. Ji labai jautė gyvenimo nepastovumą, jo greit blėstančius džiaugsmus.

Viskas praeina - štai mintis, kuri man daugiausia padeda pakelti visus gyvenimo nemalonumus. Kieno sielos ta mintis yra leitmotyvas, tas nebegaudo laimės valandų. Kas iš jų, kad jos praeis? Ir ar galima jomis tikrai gėrėtis, jei leitmotyvas nesiliauja skambėjęs.

Ji gerai suprato žemiškos būties prasmę. Ji suprato, kad žemėje daug skausmo, ašarų, daug pykčio ir nesantaikos. Todėl neverta vaikytis malonumų ir pramogų, trumpų džiaugsmo mirksnių, kurie apgaulingi ir trapūs... Neverta plėšytis dėl turto, garbės ar karjeros. *Viskas praeina, viskas yra paženklinta mirties antspaudu. Taip trumpai težydi rožės.* Todėl reikia stengtis patirti dvasinės pusiausvyros palaimą. Reikia žinoti, kad gyvenimas nėra kažkokia laimės duodamoji įstaiga, bet sunki, varginga tarnystė. Jei jis ir duoda kartais trumpų laimės valandėlių, tai yra jo malonė, ne pareiga.

Jei žmogus taip žiūri į gyvenimą, tai jis nebėga galvotrukčiais paskui tą laimę ir nesidrasko jos netekęs, o kiekviena šviesia valandėle džiaugiasi.

Svarbiausia - rinktis didžiąją gyvenimo prasmę. Tą prasmę Marija apgaubia elegišku liūdesiu. Jos liūdesys buvo paženklintas didžiuoju ilgesiu, besiveržiančiu prie amžinybės, prie to, kas niekad nemiršta. Netgi grožis, kurį rašytoja jaučia ir mato gamtoje, yra susijęs su liūdesiu. Dažniausiai tai vystančio rudens grožis:

Mane visą apsiutė rudens nuotaika. Klevų alėja nutiesta mirusių lapų auksiniu kilimu, o ant jo šen ir ten raudonuoja purpuriniai taškai, lyg kraujo lašai, išsuarvėję iš sužeistos širdies. Ilgesys skverbiasi į visus sielos užkampius. Ilgu viso ko: saulėtų vasaros dienų, jau nuskendusią amžinybėje, ir tų mirusių lapų, ir nužydėjusių gėlių, ir debesėlių, nuplaukusių į nežinomą toli, ir išlėkusių į dausas paukščių.

Liūdnasis gamtos vaizdas perkeliamas į vidinį žmogaus pasaulį. Marijos liūdesys susijęs su žmogumi: tai liūdesys dėl to, kad žmonės kenčia, kad jie nelaimingi. O dažniausiai nelaimingi dėl to, kad juose daug prastumo, daug egoizmo. Marija mato viso to bjaurumą, stengiasi savo altruizmu bent kiek nuslopinti kitų egoizmą, kad būtų šiočia tokia pusiausvyra.

Liūdesys dažnai traukdavo ją į kapines, nes niekur kitur nėra tokios didelės ramybės. Niekur taip akivaizdžiai nestovi prieš akis žemės daiktų nepastovumas. Kapinėse gali pajusti, kad viskas - tik formos ir nykstantys šešėliai: *Mėgstu vaikščioti po kapines. Niekur kitur tokia gili ramybė nevaldo mano sielos, kaip čia, toje ašarų vietoje.* Į savo dienoraštį įrašo Šventojo Rašto žodžius, tarsi praeinamumo liudytojus: *Štai dabar pe-lnuose užmigsiu, o jei manęs rytą ieškos, nebebus manęs.* Šie žodžiai nuolat primena, kad visur viešpatauja skaudžiausias sielos skausmas, susijęs su mirtimi.

Tos skaudžios realybės akivaizdoje gimsta begalinių tolių ilgesys, prieš akis nusitiesia ilgas aukos kelias, vedantis į beribę Būtį. Ir siela eina tuo keliu ištroškusi amžinybės, eina ten, kur rožės nevysta, kur audros nedaužo širdžių, eina į amžinojo grožio Tėvynę. Jos jautriai sielai sunku žemėje ir ji ilgisi tikrosios Tėvynės, kur viešpatauja amžinasis grožis ir skamba stebuklingi muzikos garsai.

Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos kūryba kupina amžinųjų tolių ilgesio, tobulybės siekimo ir nuolatinio veržimosi prie gėrio ir grožio. Net ir menkiausias jos kūrinėlis - apsakymas ar vaizdelis - aiškiai rodo, kad rašytoja visada stovi tikro humanizmo pusėje. Ji visada prieš blogus poelgius ir nedorą gyvenimą. Ji ragina turėti aukštus ir kilnius tikslus, gyventi tyrai, veržtis į šviesą. Savo taurias emocijas, didelį talentą ir tyrą širdį ji skiria žmogui, esančiam čia pat, prie jos. Šviesiųjų pradų, pasak jos, tų žėrinčių deimantų, ji ieškojo savo artimo širdyje, todėl jos kūryba yra pati realiausia, nuoširdžiausia ir nepakartojama.

Kaip atsvarą amoralumui, savo tautos interesų išdavimui rašytoja stengiasi parodyti sektinus pavyzdžius. Tokius teigiamus herojus rašytoja apgaubia jausmo nuoširdumu ir tikrumu, sušildo savo vidine šiluma. Tai ypač ryšku jos apysakoje „Viktutė“. Šioje dienoraščio forma parašytoje apysakoje, kuri paremta autobiografinė medžiaga, rašytoja kalba, kad reikia aukotis ir dirbti dėl savo tautos, dėl šviesių idealų. Viktutė - tai pati rašytoja. Ji žadina savo tautos sąmonę, moko lietuvių kalbos, pratina užrašinėti liaudies dainas. Viktutės santykiai su Jonu - tai Marijos draugystė su Višinskiu. Pati Marija apie Joną - Višinskį taip rašo:

Jis yra geras, doras, mokytas, gana gražus, bet, jei jis turėtų ir milijonus, žinoma, netekčiau! Nė sekundės nemąstydamas. Patiko jis man todėl, kad yra mokytas [studentas], kad daug skaito, daug mąsto, trokšta ir ieško ne pašokti, gerą vietą gauti ir pilvą sau sotinti, bet visai ko kito. Jis myli savo tėvynę ir kalbą.

Todėl jų draugystė ilgai tęsėsi. Tai buvo graži, kilni ir tauri draugystė. Bet ji baigėsi dramatiškai. Ir vien todėl, kad jų pasaulėžiūra religiniais klausimais nesutapo.

Vienas dalykas stumia mane nuo Jono, tai jo pasaulėžiūra. Jis skaudina mane, kai pradeda kalbėti apie tikybą ir viską, kas su ja susiję. Žinoma, jam rodosi, kad jo nuomonė teisinga. Tegū sau. Atsimenu, vieną sykį, vasarą, nuejome į bažnyčią, ir jis maldaknygės vietoje per Mišias skaitė Daukanto istoriją. Kaip liūdna, kad mūsų tarpe yra tokių šviesos platintojų, kurie skelbia šviesą be Dievo!

Ir Marija galutinai nutraukia ryšius. Prašo rašytoją Žemaitę įspėti Višinskį, kad jis niekada jai daugiau neberašytų.

Marija visa savo esybe tiki, kad tik religija padeda išspręsti svarbiausias būties problemas: religija padeda susirasti gyvenimo tikslą, guodžia sunkių išmėginimų valandomis. Krikščionybė yra viso Marijos gyvenimo leitmotyvas. Todėl Viktorės širdis palinksta prie Antano. Tai gražiausias ir kilniausias meilės apoteozė:

Ir rodės mums, kad lakštingala mudviem tegieda, kad su ta daina lekiame aukštyn, aukštyn tarp žvaigždelių... Koks gražus šis pasaulis, ir kaip aš jį myliu! Prieš mane aiškus ir tiesus gyvenimas. Žinau, kad jis, tas mano išrinktasis, niekadęs manęs neužvils, kad jo padedama neišklysiu iš kelio, vedančio prie idealo...

Dienoraščio forma leido rašytojai išreikšti savo mintis bei požiūrį į meilę. Ir čia išryškėja tyra kaip krištolas rašytojos siela, tyros meilės supratimas ir gilus psychologizmas.

Nesuprantu, kaip galima mylėti kelis kartus, mainant tos meilės objektus kaip pirštines. Meilė, mano nuomone, tada tėra gryna ir verta to vardo, jei ji tęsiasi ligi mirties.

Meilė, pasak Marijos, tik tada yra prasminga, amžina, jeigu ji paremta giliu sielų bendravimu. Tas, kas keičia savo mylimuosius, *įstoja į gyvulių eilę*. Ji negali suprasti, kaip žmogus, kuris vieną kartą jau paskyrė savo širdį ir jausmus vienam, praėjus kuriam laikui tuos pačius jausmus jau skiria kitam. *Nemėgstu nei skaityti, nei mąstyti apie tokius jausmus. Nemalonu man ir koku.*

Senajo dvaro mamatės lūpomis ji teigia tą pačią mintį. Mamatė sodo altanoje pamato, kaip jos svečias (vedęs žmogus) bučiuojasi su kita moterimi. Ir ją apėmė bausis siaubas: *Rodos man, kad palytėjau šlykščių šlykščiausią varlę ir vis tebejaučiu ant pirštų tą palytėjimą. Kaip bjauru! Tuo tarpu tyrajai meilei rašytoja skiria pačius gražiausius žodžius ir teigia, kad meilė - tai gražiausias jausmas, nešantis didžiausią palaimą.*

Reikšmingiausias Šatrijos Raganos kūrinys - apysaka „Sename dvare“. Čia sukoncentruota rašytojos pasaulėžiūra ir meninės individualybės bruožai. Dvaras - tai rašytojos gimtasis lizdas, kurį išdraskė istorijos

viesulai ir kurio elegiškai šviesus paveikslas iškyla jos atmintyje po daugelio metų. Jautrus pasakojimas, sulydytas su veikėjų vidiniais išgyvenimais, stiprus emocijų pasaulis, gilus psychologizmas bei pastabumas suteikia visam kūrinii ypatingo žavesio ir švelnumo.

Apysaka pradedama jautriu motinos prisiminimu: *Ir nuskyčiau vieną baltą rožę, ir glaudžiau prie žiedo karštą kaktą...* Tos rožės prisilietimas asocijuojasi su švelnėmis motinos rankomis ir įlieja į širdį gaudų liūdesį.

Senojo dvaro mamatė - tai gėrio ir grožio ieškotoja, žmogaus tobulybės siekėja. Tai motinos idealas. Ji savo vaikams skiepija jautrumą ir pareigingumą, grožio ir gėrio jausmus, atidumą ir pasiaukojimą. Irutės akimis rašytoja žvelgia į šią jautrią, poetišką sielą ir pasakoja skaudžią mamatės dramą, kuri vyksta, kai mamatė susiduria su siauru realizizmu ir dvasiniu ribotumu. Idealią mamatė kenčia nuo žiaurios kasdienybės. Visa paguoda ir džiaugsmas jai - amžinojo gėrio ir meno pasaulis, pasiaukojimas ir meilė vaikams. Ji trokšt.a įdiegti vaikams tobulybės siekimą ir gražių, kilnių dalykų ilgesį. Tačiau mamatė ir jos vaikai - švelnūs ir pernelyg trapūs. Jiems sunku žiaurioje gyvenimo tikrovėje.

Liūdnieji knygos tonai pabaigoje suskamba šviesesniu akordu, kad visi susitiks amžinybėje, kur nuolat skambės stebuklingi, harmoningi tonai, gražesni už pačius gražiausius žemės garsus, kad liūdnosios mamatės akys šypsosis laimingai, o švelnios rankos glostys Irutės veidą ir ji patirs didžiausią laimę.

Mūsų literatūros spindesyje amžinai žėrės tos kūrybos vertybės, kurios tryško iš jautrios rašytojos širdies, iš dvasinio tyrumo, iš gilaus ir sopulingo susimąstymo, iš didelio talento bei stiprių emocijų.

* * *

Jūs, jaunieji, kurie norite statyti gyvenimą ant Kristaus mokslo pamatų, turite suprasti, kad tikras krikščionis seka Kristumi visur, taigi ir spaudoje, vadinas, kad tikro krikščionies kiekvienas nespausdintas ir spausdintas žodis turi būti tiesa, gėris ir artimo meilė.

(Šatrijos Ragana. *Rimties valandėlė*)

* * *

Atskleiskite šventuosius lapus, grįžkite su atviru protu ir gryna širdimi prie dieviškosios Išminties šaltinių, išsižadėkite savo ipročiu, temdančių dvasinį jūsų žvilgsnį, - ir jūs patirsite savo būtybės viduje tą šviesos potvynį, kuris visa išaiškina, visa įveikia, visa gaivina.

(Stasys Šalkauskis)

ISTORIJA IR ASMENYBĖ

K. Tylenis [kun. Lionginas Kunevičius]

ATSIGRĘŽKIME Į ŠVENTĄJĮ KAZIMIERĄ

Prisimindami didžiuosius tautiečius, jų darbus ir žygius, tarsi atveriamė tautos kraičio skrynią, kad galėtume pasidžiaugti ir pasididžiuoti tautos brangenybėmis. Bet ne vien širdžiai pradžiuginti tai daroma, o ir tam, kad tautos vertybes leistume apyvartoti, panaudotume jas tenkinti gyvybiškai svarbioms tautos reikmėms, jos pažangai ugdyti, kad jie padėtų mums kurti naujas vertybes. Pagaliau tautos lobyną žvelgiamė ir norėdami apmąstyti jį iš istorinės perspektyvos.

Kiekvienais metais kovo 4 d. iš tautos lobyno su ypatinga pagarba ir dėka išskeliame neįkainojamą perlą - atmename *šventąjį Kazimierą* (1458-1484). Šv. Kazimieras kiekvienam lietuviui brangus ir dėl to, kad jis mums primena garbingą tautos istorijos laikotarpį - XV amžių - Lietuvos valstybės šlovės amžių, kurį lygiai galima vadinti ir šv. Kazimiero amžiumi.

XV a. pradžioje (1410) Žalgirio mūšyje buvo palaužta kryžiuočių galybė. Vytauto dėka Lietuvos vardas pasaulyje suskambėjo galingos valstybės *nuo jūrų iki jūrų* vardu. Šio amžiaus antroji pusė davė mūsų tautai šv. Kazimierą - didžiųjų Lietuvos valdovų garsiausią palikuonį.

Kiekvieną kartą, atminę savo protėvius, stebimės jų didžia tėvynės meile, plačiais užmojais, karžygiška dvasia, ryškiu tautos sūnų savitumu. Jie pažadina mums sveiką tautinį išdidumą, savigarbą, visavertiškumo pojūtį. Tuo jie mus stiprina ir aktyvina. Protėviai tarsi šaukia mums iš amžių glūdumos: *Pasitempkite, ainiai!*

Tą patį išgyvename ir susitikę su šv. Kazimieru. Be šios asmenybės anas garbingas amžius ir pati lietuvių dvasia mums atrodytų vienpusiška, pernelyg žemiška, tarsi nepajėgianti pakilti į aukštesnę idėjų pasaulį, į skaidresnes dvasines aukštumas.

Mindaugas gebėjo sukurti Lietuvos valstybę. Gediminas stiprino ją, įkūrė sostinę Vilnių. Algirdas ir Kęstutis davė broliškos vienybės pavyzdį ginant tėvynę nuo priešų ir palenkiant jos įtakai kitas tautas. Vytautas atvedė Lietuvos valstybę į Žalgirio pergalę ir pasaulinę šlovę. O karalaitis Kazimieras parodė visam to meto civilizuotam pasauliui, kad Lietuvos kunigaikščiai geba įvertinti, tobulai perimti krikščioniškąsias vertybes. Tiesa, ir anie Lietuvos kunigaikščiai suprato krikščionybės reikšmę, nes siekė krikštyti ir krikštijo tautą, statė bažnyčias, kvietėsi krikščionių kunigus ir vienuolius, net rodė asmeninį pamaldumą (Jogaila, Vytautas). Vis dėlto jie krikščionybę vertino ir priėmė pirmiausia politiniais sumetimais.

Karalaitis Kazimieras krikščionybę pasisavino pačia gryniausia dvasine intencija. Kristaus tikėjimas jį sužavėjo Dievo tiesa ir meile, dorybių iškelimu ir vertinimu, pačia aukščiausia gyvenimo prasme, amžinuoju gyvenimu.

mu. Dievo malonės veikimu jam atsivėrė krikščionybėje nuostabiausias - religinis pasaulis, jį patraukė Dievo karalystės grožis ir didybė. Šios karalystės perspektyvomis jis labiau žavėjosi negu jaunatviška meile ir valstybės vyro šlove. Narsiu užsidegimu, kilnia senolių - karžygių dvasia jis ryžosi Dievo karalystę laimėti ir ją apginti nuo priešų. Šioje kovoje jis vadovavosi tikrai karžygišku principu: *Verčiau mirti, negu nusidėti!* Jo gyvenime nebuvo vietos nuodėmei ar dvasiniam nerangumui. Jo gyvenimas - tai jaunatviškai veržlus šuolis į Dievą. Sakome šuolis, nes kitaip negalima apibūdinti trumpo gyvenimo (26 m.), nupelnusio šventumo vainiką.

Šv. Kazimiero gyvenimas - vienas nuostabiausių reiškinių visoje mūsų tautos istorijoje. Tai tarsi dangaus kibirkštis, siūsta dar beveik pagoniškam kraštui (100 metų po krikšto), kad Lietuvoje greičiau įsidedtų Kristaus tikėjimas. Mūsų protėviai mokėjo įvertinti karalaičio Kazimiero asmenybę ir pagerbti jo atminimą. Tai liudija istorinės žinios apie didelį žmonių pamaldumą prie šv. Kazimiero karsto, pastangos iškelti jį į šventųjų garbę, didinga Šv. Kazimiero koplyčia, įrengta (1623-1636) Vilniaus katedroje; Kazimiero išrinkimas pirmuoju Lietuvos globėju, jo vardo vienuolijos, kongregacijos, jaunimo organizacijos, bažnyčios, altoriai, šventės, atlidai ne vien tėvynėje, bet ir plačiame pasaulyje.

O mes ar mokame tinkamai pagerbti savo tautos šventąjį, ar stengiamės gyvai bendrauti su tėvynės Globėju savo ir tėvynės gerovei? - Sunku į šį klausimą atsakyti. Nelengva todėl, kad dėl nuožmių istorinių sąlygų tautos valia negali laisvai reikštis. Todėl ir šv. Kazimiero garbinimas mūsų tėvynėje yra prigesęs. Šv. Kazimiero koplyčia nebeturi šventojo karalaičio palaikų, pati Vilniaus katedra - Švenčiausiojo, o vyskupija - vyskupo. Didžiausio pažeminimo yra sulaukusi ir Šv. Kazimiero bažnyčia Vilniuje. Nors daugybė bažnyčių yra išniekintos (paverstos meno galerijomis, kino salėmis, fabrikais, sandėliais ir pan.), bet nė vienai jų neteko tokia pasibaisėtina dalia - būti paverstai ateizmo muziejum! Tai vienas skaudžiausių durklų, įsmeigtų tikinčio lietuvio širdin; tai saujelės ateistų atviras spjūvis tikinčios tautos veidan...

Neturėdami religinės literatūros tikintieji, ypač jaunimas, neturi galimybės susipažinti su tautos Šventuoju. Dėl tokios padėties per 70% mūsų vaikų ir jaunimo apie šv. Kazimierą nieko nežino! Skaudu tai konstatuoti, bet taip yra. Bet ar galima tą liūdną ignoranciją pateisinti vien objektyviomis sąlygomis? Deja, ne. Objektyvių nūdienos sąlygų nepakeisime, tačiau savo gyvenime ir elgsenoje daug ką galime pakeisti. Apie tai ir pamąstykime.

Mūsų sąlygomis tikintieji apie šv. Kazimierą išgirsta tik bažnyčiose švenčiant jo šventę. Bet ši šventė daugiausia švenčiama šiokiadieniais, kai suaugusieji dirba, o jaunimas mokosi. Parapijose, kur švenčiami šv. Kazimiero atlidai, tikintieji geriau ir pažįsta savo šventąjį. Bet to per maža. Reikia geriau panaudoti visas galimybes susipažinti su tautos šventuoju ir globėju.

Mokyklos kasmet iš visų kampelių organizuoja mokinių ekskursijas į ateizmo muziejų Vilniuje. O ar daug katalikų šeimų Lietuvoje yra aplankę šv. Kazimiero karstą? Jis taip pat yra Vilniuje, Antakalnyje, Šv. Petro ir Povilo bažnyčios didžiajame altoriuje. Turėtų būti garbės reikalas kiekvienai tikinčiai šeimai bent kartą gyvenime aplankyti savo garbingojo tautiečio šventus palaikus, paprašyti šv. Kazimierą užtarimo savo vaikams ir tėvynei. (Dar 1501 m. popiežius Aleksandras VI specialia bule suteikė atlydus tiems, kurie melsis prie šv. Kazimiero karsto.) Tai kartu būtų ir atsakas tiems, kurie niekina mūsų tautos šventenybes. Rudenį Lietuva skuba pas Motiną Mariją į Šiluvą, į Aušros Vartus. Pavasariais galėtų patraukti į Vilnių pas tėvynės Globėją su asmenine dorovinės ir religinės būklės ataskaita, paprašyti Dangaus paramos tėvynainiams, pasiaukojusiems už tėvynę, stiprybės kenčiantiems kalėjimuose ir lageriuose, šviesios vilties išsilgusiems savo krašto, apverkti politinius ir dorovinius tautiečių klystkeliuos, paprašyti jiems praregėjimo, atbudimo malonės, pagaliau maldauti tėvynei laisvės pavasario...

Yra daugybė būrelių jaunimui: mokslinių, sporto, turizmo, pramoginių ir t.t. Rengiami vakarai, subatvakariai, „seklyčios“. Tik bėda, kad visa tai mažai teduoda dvasinio peno. Kitaip nebūtų tiek daug doroviškai smukusio jaunimo ir tiek nelaimingų šeimų. Kodėl nepabandžius tikinčiam jaunimui burtis į tokius būrelius, kuriuose galėtų sustiprinti tikėjimą, pasvarstyti dorovines ir religines Lietuvos problemas? Ar nereikėtų mums šv. Kazimiero būrelių, seklyčių ar menių? Skolingi šv. Kazimierui ir mūsų menininkai: poetai, kompozitoriai...

Popiežius Klemensas VIII paskelbė karalaitį Kazimierą šventuoju. Ta proga jis dovanojo Lietuvai šv. Kazimiero vėliavą. Ji buvo atvežta į Vilnių ir suplevėsavo 1604 m. gegužės 10 d. iškilmėse. Nuo tos džiugios dienos šv. Kazimiero vėliava tebeplazda mūsų šalyje. Žinoma, ne ta, kurią popiežius dovanojo, - pats šv. Kazimieras tapo amžina, šlovinga vėliava mūsų tautos, ypač Lietuvos jaunimo. Kito savo tautos šventojo kol kas neturime. Jeigu užmiršime net tėvynės Globėją, - ar būsimė verti turėti daugiau šventųjų?! (Popiežius Jonas XXIII paskelbė: *Sandus Casimirus primarius patronus Lithuaniae*, išleido specialius pašto ženklus, vokus su šv. Kazimieru ir senąja Vilniaus katedra.)

Šv. Kazimiero statula ant jo karsto vaizduoja jį vienoje rankoje laikantį kryžių, o kitoje - lelijų žiedus. Šiais simboliiais šv. Kazimieras aiškiai mums byloja: jeigu tauta nori išvysti šviesų rytojų, turi labiausiai susirūpinti tikėjimu ir dora. XV a. jis įrodė lietuvio visavertiškumą ir valstybinėje, ir dorovinėje, ir religinėje srityse. Ką įrodysime mes - XX a. lietuviai? Ar mūsų amžius Lietuvos istorijoje liks gėdos, ar garbės amžiumi?

Šv. Kazimiero šventė mums šaukia:

- *Neužmirškite, lietuviai, aukščiausių šlovės viršūnių, kurias buvo pasiekusi tauta bei paskiri jos dukros ir sūnūs! Būkite garbingi didžiųjų*

protėvių ainiai, savo amžių paverskite šlovės amžiumi! Pats šv. Kazimieras yra su mumis ir siūlosi mums padėti. Tik nepalikime jo užmarštyje! Leiskime apyvar-ton šventąjį perlą! Telkimės prie jo vėliavos!

Prieš užverdami tautos kraičio skrynią, paklauskime savęs kiekvienas: Kuo aš praturtinsiu ir papuošiu Tėvynę?

* * *

ŠVENTASIS KAZIMIERAI,

išmelsk malonės, kad mūsų maža tauta būtų tarsi žiburys ant kalno, spindinti skaidriu tikėjimu, karšta meile ir nepalaužiama viltimi.

Tegu bręsta Tavo užtarimu naujos tautos jėgos, grūdinamos audru, ir tegu mūsų gentis atlieka savo misiją, kurią Dievas jai skyrė.

(Stasys Yla)

MINTYS SUSIMĄSTYMU

K. [Felicija Kasputytė]

PRASMĖS IR BEPRASMYBĖS ASPEKTAI

Didžiausias žmogaus skausmas - tai ne skurdas, ne ligos, ne likimo smūgiai, ne širdies nusivylimas, bet nežinojimas, dėl ko jis gimsta, kenčia ir miršta, -

sako Etjenas Lami, nuodugnai išnagrinėjęs žmogaus psichologiją ir susiejęs ją su istorijos procesais.

Nūdienos gyvenimo prasmės ieškojimo kelias yra vingiuotas ir sunkus. Neretai juo tenka keliauti sukruvinta širdimi. Daugeliui galėtų būti taikomos poeto Rainerio Marijos Rilke's eilės:

Giliom naktim kasu aš tave, brangenybe...

Bet kelias tavin baisiai tolimas,

Ir kadangi juo seniai kas beejo, - užneštas.

O rankas savąsias, kruvinas nuo kasimo,

Dažnai keliu į veją taip, kad šakojasi lyg medis.

Kad ir koks būtų sunkus prasmės ieškojimo kelias, vis dėlto daugelis bando juo eiti, nes didžiosios prasmės ieškojimas yra būdingas visoms epochoms. Tikrųjų vertybių ilgesio negali nuslopinti nei mašinų gausmas, nei grėsminga technika, išžiliai niekinanti ir išduodanti sielą. Gyvenimo prasmės klausimas iškyla ir reikalauja surasti atsakymą.

Visiems užaina maudulys,

Kai vietos negali sau rasti,

Be jokios priedangos išlįs

Gyvenimas, praradęs prasmę, -

sako poetas Jevgenijus Jevtušenka.

Kodėl? Kuriam tikslui? Šiuos klausimus dažnai kartoja žmogus, nes jie yra susiję su amžinąja būties problema, kuri sprendžiama nuo pat istorijos pradžios. Prancūzų rašytojas ir sociologas Anri Bergsonas teigia, kad gyvenimo prasmės klausimas yra pats svarbiausias. Daugelis filosofų ir sociologų mano, kad gyvenimo prasmės problemą jie jau yra išsprendę. Tačiau jų teorijos dažnai prieštarauja viena kitai. Jų suderinti negalima. *Tiesa yra tik viena*, - sako filosofas Lelio. Todėl iš visų teorijų reikia išsirinkti tokia, kuri atskleistų ne tik gyvenimo prasmę, bet taip pat kančios bei mirties prasmę; kad neniekintų nei individualių, nei sociologinių problemų; kad nepalikėtų šešėlyje nė vieno pagrindinio mūsų realaus gyvenimo aspekto; kad iškeltų visa, kas žmogaus prigimtyje yra gražaus.

Gyvenimas yra didžiulis slėpinys, - sako A. Bergsonas. Todėl, norint rasti gyvenimo prasmę bei atskleisti jo paslaptį, reikia giliai susimąstyti. Pirmiausia prasibrauti pro dekoratyvines laiko uždangas, praeiti pro mechanizmų užesį ir, pasiekus savo širdies tylą, įdėmiu žvilgsniu pažvelgti į didžiulį slėpinį, kuris vadinamas gyvenimu.

Prieš išeidamas iš šio pasaulio, aš norėčiau sužinoti, kodėl čia

buvau pakviestas, kodėl naktį tylą žadino mano mintis, -

sako Rabindranatas Tagorė.

Ką aš reiškiu pasauliui - susirūpinęs klausia rašytojas Alberas Kamiu. Ir bando į tą klausimą atsakyti žmogaus egzistencijos plotmėje. Deja, jam nepavyko rasti atsakymo: visus jo herojus slegia sunki beprasmybės našta.

Jeigu atidžiau pažvelgsime į savo aplinką, pamatysime, kiek daug čia nereikalingo bruzdesio, kiek daug beprasmiško nuovargio. Turbūt nėra didesnio už tą skausmą, kai matai, jog beprasmiškai bėga gyvenimo dienos; nėra dramatiškesnės būsenos už tą, kai pamatai, kad visi tavo siekimai ir darbai yra beverčiai.

Kai prieš mane iškyla praeitis, imu suprasti, melagingasis pasaulis, visas žmonių klaidas ir ydas. Tas, kuris leidžiasi meilėkavimų ir tuščių džiaugsmų suvedžiojamas, rengia savo sielai skaudų nusivylimą (Mikelandželas Buonarotis).

Tą patį teigia ir Julijus Cezaris (iš Ibseno dramos „Cezaris ir Galilėjietis“) savo graudžiam skunde: *Žeme, žeme, kodėl tu mane apgavai?* Viso gyvenimo siekiai ir darbai, - ir saulės spindulių žaismas, ir laurais papuošta žemės garbė, - pasirodė esą beverčiai, nes jie neturėjo atramos taško. Galingasis Cezaris mirties akivaizdoje lieka vienas. Tai finalas kiekvieno žmogaus. Tačiau dramatiškas jis tampa tik tada, kai tenka skųstis, kad žemė nuvylė visus troškimus, kol gyvenimo keliuėjai nesuvokdamas, jog čia esi trumpalaikis svečias. Kai kas mano, kad senatvėje galės pasiguosti, jog linksmai praleido jaunystę, naudojosi visais malonumais. Tai baisi klaida. Pražudytas gyvenimas niekada neatneša džiaugsmo.

Rašytojas Frydrichas Diurenmatas savo pjesėje „Vienos planetos portretas“ parodo, kad nūdienio žmogaus veikla yra chaotiška ir beprasmiška,

nes ji gina vien asmeniškus interesus. Pasaulis, kuriame mes gyvename, nėra sveikas nei prasmingas. Jis paskendęs pražūtingoje banalybėje, - sako Diurenmatas pjesės pratarėje. Pasaulis kaip paklaikęs šoka mirties šokį. Jis trypia viską, kas žmogui turėtų būti šventa. Toks pagrindinis visos pjesės akordas. Pjesės herojai renkasi skirtingus kelius, tačiau finalas visų vienodas: jis kupinas skausmo ir graudesio.

Carpe diem! - naudokis prabėgančia diena. Šis Horacijaus lozungas skelbia, kad reikia naudotis proga, negaišti laiko, stengtis patenkinti savo inorius, geismus, pomėgius. Tačiau tai labai apgaulingas lozungas. Kas eina gyvenimo keliu ieškodamas vien malonumų ir paviršutiniško džiaugsmo, tas neabejotinai prieina žiojėjančią bedugnę.

Taip aš gyvenau:ėjau irėjau savo keliu, kol priešėjau bedugnę ir aiškiai pamačiau, kad prieš mane daugiau nieko nebuvo, tik sugedimas, -

sako Levas Tolstojus, kalbėdamas apie savo jaunystės kelią.

Jurgis Baltrušaitis išpėja tuos, kurie alkdami gauda tik *mirksnio gerovę*, kad jie neišgirs *dieviškos psalmės* skambesio. Didžiausioji šios galdynės nelaimė - tai siekimas visą gyvenimą pajungti žemei. Tasai siekimas susijęs su prakticismu, su materialinėmis gėrybėmis. Todėl visas gyvenimas yra tarsi dehumanizuotas. Jis išpraustas tik į materijos rėmus. Dvasiai čia nėra vietos. Mes mokame duoklę vien ciesoriui, nieko nepasilikdami savo sielai. Mes nežvelgiame nei aukščiau, nei giliau. Mes visur ieškome tik praktiškų sprendimų, kurie padėtų tvarkyti mūsų buitį. Mes esame paskendę kasdienybėje. Pasinėręs į kasdienybę žmogus praranda savo substanciją. Kasdienybės realijos užtemdo žvilgsnį ir visas gyvenimas eina beprasmybės ir nevisavertiškumo keliais. Kol laiko sukaustę smulkūs kasdieniai rūpesčiai, tol visi darbai ir visokia veikla - vien tarpinė fazė.

Pasmės problema yra susijusi su laimės problema. Laimę sąlygoja ne darbai, ne garbė, ne turtas, bet suprastos prasmės džiaugsmas. Daug kas įsivaizduoja, kad žmogaus vertė matuojama pagal jo darbus. Tačiau tai klaidinga samprata. Darbas yra tiek vertingas, kiek jame yra sukaupta didžiųjų idėjų ir prasmės.

Kai žmogus nekvailas, sėkmė jam atrodo dar beprasmiškesnė negu nesėkmė (Romenas Rolanas).

Iš tiesų sėkmė lemia tik išorinį gyvenimą. Dvasios ji negali pakelti. Ir kai žmogus nuodugniai pažvelgia į savo laimėjimus ir garbę, pamato, jog visa tai tėra muilo burbulas. Atidus žvilgsnis į gyvenimą padeda suprasti, kad yra kažkas daugiau ir svarbiau už slegiančią mikroskopinių rūpesčių buitį, už pagyrimo ir garbės raštus, už trumpalaikę šlovę. Atidus žvilgsnis sužadina didžiosios prasmės ilgesį, kuris prasiveržia pro kasdienybės vijokliais apraizgytus vartus.

Gyvenimo prasmės negalima apskaičiuoti. Jos negalima gauti jėga. Jos negalima nusipirkti. Rašytojas Fransua Moriakas sako, kad *didžioji prasmė*

dangaus suteikiama kaip dovana. Toji dovana - tai malonė. Jis teigia, kad nė vienas žmogus negali surasti tikrojo gyvenimo kelio, jeigu nesiveržia prie dieviškumo. Pats rašytojas kryžiaus papėdėje sudėjo savo talentą ir rašytojo pašaukimą, ir tik tada sukūrė nemirštamus kūrinius, kurie kviečia žmogų į tobulesnį ir turiningesnį gyvenimą. Gyvenimas gali būti didis, šviesus ir prasmingas. Kiekviena diena gali tapti brangi, kaip reta dovana. Tam reikalinga viena sąlyga - pagrindinę gyvenimo liniją reikia nužymėti amžinosios tiesos, gėrio ir grožio aspektais.

Kai skaitome garsiųjų mokslininkų biografijas, matome, kad jie nesiriboja sausais fizikos ir chemijos dėsniais, bet ieško tiesos.

Aš ieškau to, kas tikrai pateisintų gyvenimą, kad jis nebūtų beprasmiš. Man reikia tikrumo, šviesos, gyvenimo taisyklės, pagrįstos neabejotina tiesa, -

tai didžiosios mokslininkės Raisos Mariten žodžiai.

Visi, kurie veržiasi prie tiesos ir jai nužymi savo kelio gaires, - suranda gyvenimo prasmę. Paskaitykime kovotojų dėl tiesos biografijas ir laiškus. Juose skamba galingo ir veržlaus džiaugsmo gaida, skelbianti, kad gyvenimas turi prasmę, kad jis gali išsiplėsti iki begalybės. Norint įprasminti savo darbus, reikia juos sudvasinti. Norint įprasminti savo siekius, reikia juos nuspalvinti gėrio, grožio ir humaniškumo idealais.

Vokiečių filosofas Maksas Šeleris sako, kad žmogus, kuris jautriai supranta grožį, sąmoningai ar nesąmoningai ilgisi ne vieno kurio jo fragmento, bet visos grožio pilnatvės, kurios paunksnėje nyksta vidinis troškuly. Kai žmogaus siela susijungia su absoliučiu Grožiu, - tada jis stabteli prie žemės grožio, bet visada visa siela kyla į aukštumas.

Kai aš bent valandėlę pastoviu prie gražaus paveikslu - pasidarau geresnis, -

sako rusų rašytojas Fiodoras Dostojevskis.

Grožis padeda įprasminti gyvenimą, kai visa esmė gali teigti savo tikrojo gyvenimo būtį. *Kas nemoka pajusti grožio, tas neturi kilnumo, -* sako prancūzų kompozitorius Žakas Iberas. Jeigu žmogus, išgirdęs švelnius žmogaus balso garsus, nepradžiunga, nesusijaudina, nesuvirpa ir nepasijunta pakilęs virš savo žemiškos būties, tai ženklas, kad jo siela yra luoša, ydinga, sugedusi. Gėrio ir grožio aspektai veda prie giliosios prasmės.

Būti gerai, išlikti gerai tarp žmonių neteisybių ir likimo žiaurumų, pereiti išbandymus taip, kad jie nepaliestų vidinių lobių! -

tai Žanos d'Ark žodžiai, kuriuos ji visiškai įvykdė.

Būti gerai tarp žmonių neteisybių ir likimo žiaurumų, - tai didžiausioji prasmė. Netgi pats menkiausias, jeigu rūpinasi didžiais dalykais, tampa didis. Tačiau ne žodžiais žmogus veikia kitus, o visa savo būtybe. Yra žmonių, kurių žvilgsnis, gestas, nebylus giedros sielos prisilytėjimas spinduliuoja aplinkui kažkokią raminamą šviesą. Kokia didelė sielų įtaka sieloms! Toji įtaka turi savyje slėpiną galią.

Egoistas gimdo egoizmą ir menkystę. Gerasis spinduliuoja palaimą ir džiaugsimą. Kas yra geras ir kilnus, tas ir kitus daro kilnesnius ir geresnius. Kas pats kyla, tas kelia ir kitus. Ir turbūt niekas nedirštų prieštarauti, jog nėra nieko prasmingesnio ir kilnesnio, kaip tyrinti savo paties gyvenimą ir tuo būdu - gyvenimo versmes.

* * *

*Neatiduoki savo valandų tamsybėms,
uždeki meilės žiburį savo gyvenimu.*

(Rabindranatas Tagorė)

MUMS KALBA MOKSLAS

J. Mintautas [Kazimieras Šapalas]

AR MOKSLAS PANEIGIA RELIGINĖS PASAULĖŽIŪROS PAGRINDUS

Vadovėlyje „Mokslinis ateizmas“, skirtame aukštųjų mokyklų studentams, yra pasakyta: *Mokslinių žinių apie pasaulį visuma įrodo <...> religinės pasaulėžiūros pagrindų klaidingumą, nes nepaneigiamai liudija, jog dėsningai judanti materija yra nesukuriamą ir nesunaikinamą, jog Visata yra amžina, jog gyvybė ir žmogus atsirado natūraliu keliu. Taiigi religinis tikėjimas prieštarauja moksliniam pasaulio supratimui* (1, p. 178).

Ateistai, puldami religinę pasaulėžiūrą, dengiasi mokslo skraiste ir kaip neginčijamą tiesą drąsiai skelbia tai, kas yra mokslo neįrodyta, kas yra tik prielaida, tik hipotezė ar teorija. Tai aiškiai rodo ir cituotas teiginys. Religinės pasaulėžiūros pagrindą sudaro tikėjimas į Dievą. Mokslas neįrodė ir negali įrodyti, jog Dievo-nėra, nes Dievas yra antgamtinė Būtybė ir tiesioginiu būdu moksliniam tyrimui neprieinama.

Mokslas Dievo klausimu, - sako mūsų filosofas Juozas Girnius, - negali duoti nei neigiamo, nei teigiamo atsakymo, nes tatau išėina iš jo pažinimo ribų (2).

Mokslas negali išaiškinti daugelio dalykų, - sako garsusis radijo išradėjas Guljėlmas Markonis, -ypač didžiausios mūsų būties paslapties. Kiekvienas mokslininkas žino, kad mokslas turi savo ribas, kurios žmogaus pažinimui neperžengiamos. Tik tikėjimas Aukščiausia Esybe, kurios mes turime klausyti, duoda drąsos gilintis į gyvenimo paslaptis (3).

Grynai mokslinis patyrimas negali išėiti iš gamtinės tikrovės ribų, todėl Dievo, kaip antgamtinės Būtybės, negali nei paneigti, nei įrodyti. Ateistai, neigdami Dievo buvimą, remiasi ne mokslo įrodytomis tiesomis, o tik prielaidomis, hipotezėmis ir tikėjimu, kad jos yra teisingos. Ateizmas - ne mokslu, o tikėjimu paremta pasaulėžiūra. Mokyklose dėstomas ir visuo-

menėje platinamas marksistinis ateizmas. Jis remiasi dialektiniu materializmu, pagal kurį pasaulio prigimtis esanti materialinė: ji sudaranti amžinai judanti materija, kuri, keisdama vieną formą kita, sukuria pasaulio daiktus ir yra visų reiškinų pagrindas. Sąmonė, protas yra tik aukščiausias materijos raidos padarinys. Sąmoningos būtybės išikišimas į pasaulio sukūrimą ir jo veikimo dėsnių nustatymą nesąs reikalingas (žr. *Kratkij filosofskij slovar'*. 1954).

Bet mokslas nėra įrodęs, jog pasaulio prigimtis esanti tik materialinė, jog Visatos daiktus yra sukūrusi amžinai judanti materija, jog sąmonė yra tik aukščiausias materijos raidos padarinys. Garsusis rusų filosofas Vladimiras Solovjovas rašė, kad materialistų tvirtinimas, jog nesą kitų jėgų, išskyrus fizines, nesą kitos materijos, kaip toji, kurią tiria fizika ir chemija, jog mūsų mąstymas tėra smegenų dalelių judėjimo mechaninis procesas - tai tik ginčytinos nuomonės, tik tikėjimas, nes filosofiniu požiūriu nėra pagrindo neigti dvasinių jėgų buvimą (*Sobrannyje sočinienija*. T. 3, p. 21-23).

Tvirtinimas, kad Dievo nėra, negali būti įrodytas, - sako Iliojaus universiteto viceprezidentas, fiziologijos daktaras prof. Endriu Aivi.

- *Dievo buvimą galima neigti, kaip kad neigė Karolis Marksas ir Vladimiras Leninas, tačiau ateistai nepateikė įrodymų, protingai paremiančių tąjį neigimą* (3, p. 23).

Visata pradeda atrodyti panašesnė į didelę mintį, negu į didelę mašiną, - sako anglų astrofizikas Dž. Džynsas (J. Jeans), - *kad jos sukūrimas turi būti minties aktas, kad naujoji mokslo teorija verčia mus apie Kūrėją galvoti kaip apie veikiančią šalia laiko ir erdvės, kurie yra šios kūrybos dalis, lygiai taip, kaip kad menininkas stovi šalia savo drobės* (4).

Prancūzų fiziologas ir chemikas Luji Pasteras sako, jog *pasaulio ribų, erdvės, begalybės klausimai žmogaus protu neišsprendžiami ir, norint tautai išsiaiškinti, nebelineka nieko kito, kaip klauptis* (3).

Taigi mokslas nepatvirtina, kad Dievo nėra ir kad egzistuoja tik materija. Ateizmas remiasi ne mokslo patirtomis žiniomis, o tikėjimu - tikėjimu visagale aklaja jėga. Religinė pasaulėžiūra remiasi tikėjimu Dievu. Bet tai nėra aklas tikėjimas, kaip skelbia ateistai (1, p. 179), o paremtas *protu pažinus Dievo buvimo ir Jo Apreiškimo tikrumą ir tiesą* (prof. Pr. Dovydaitis).

Yra 2 šaltiniai, kurie atskleidžia mums Dievo esimą: *Dievo Apreiškimas ir Dievo kūrinys* - pasaulis. Dievo Apreiškimas išdėstytas Šventojo Rašto Senojo ir Naujojo Testamento knygoose, kurios vadinamos bendru Biblijos vardu. Biblijoje žmonių kalba paskelbtas Dievo žodis. Bet ją rašė ne pats Dievas, o Dievo įkvėpti autoriai. Kiekvienas jų rašė pagal savo išsilavinimą, literatūrinius gebėjimus, pagal to laiko pasaulio reiškinų sampratą ir kultūrinį lygį. Šventasis Raštas yra religijos knygos, kurių pateiktos religinės žinios tinka visiems laikams, bet pasakojimus apie gamtą ir kitus dalykus reikia vertinti ne pagal sampratą šių dienų, o pagal to meto,

kai Biblija buvo surašyta. Todėl ateistų daromi priekaištai, esą Šventasis Raštas nėra suderinamas su šių dienų mokslo duomenimis apie pasaulio sukūrimą ir kitus gamtos reiškinius, visiškai atkrinta. Vatikano 11 Susirinkimo nutarimuose pasakyta:

Kadangi Dievas Šventajame Rašte kalbėjo per žmones žmogišku būdu, tai Šventojo Rašto aiškintojas, norėdamas suvokti, ką Dievas troško pranešti, privalo rūpestingai iširti, ką hagiografai [šventųjų knygų rašytojai] iš tikrųjų norėjo pasakyti ir ką jų žodžiais troško pareikšti pats Dievas (5, p. 16).

Turbūt nėra pasaulyje kitų knygų, kurios būtų buvusios perleistos per tokią karštą kritikos ugnį, kaip Biblija. Tikintieji ir netikintieji tyrinėtojai įvairiais požiūriais yra išnagrinėję ne tik knygų turinį, bet kiekvieną sakinį ir net žodį. Bet ši kruopšti kritika nepaneigė, jog Šventasis Raštas yra Dievo įkvėptos religinės knygos ir kartu labai reikšmingas istorinis dokumentas (6). Net įžymusis šviečiamosios filosofijos atstovas Žanas Žakas Ruso (*J. J. Rousseau*) yra rašęs:

Aš pripažįstu, kad Šventraščio didingumas mane stebina, o evangelijų šventumas jaudina mano širdį. Pažvelkime į filosofų įmantriai parašytas knygas, kokios jos menkutės prieš šią. Ar yra galimas daiktas, kad knyga, tokia didinga, kartu ir tokia paprasta, galėtų būti žmogaus parašyta? Ar galimas daiktas, kad Tas, apie kurį rašoma, būtų tik paprastas žmogus? Ar galima sakyti, kad evangelijos yra išgalvotos? Sokrato gyvenimas yra mažiau paliudytas negu Kristaus (7).

Yra atlikta daug tyrinėjimų tose vietose, kurias mini Senasis ir Naujasis Testamentai. Archeologų tyrinėjimai patvirtina, jog Evangelijos aprašymai tų vietų, kuriomis vaikščiojo Kristus, apaštalas Paulius ir kiti apaštalai, yra tikri. Rasta daiktų, kurie liudija apie asmenis, kuriuos mini Biblija. Pavyzdžiui, archeologinių kasinėjimų metu rasta Poncijaus Piloto akmeninė lentelė (82x68 cm) su užrašu: *Pontius Pilatus Praefectus Iudaeae* (8). Tacito ir kitų to meto rašytojų liudijimai patvirtina, kaip neparemti, neteisingi ir kokią didelę ignoranciją rodo „Mokslinio ateizmo“ (1) autoriai, Maskvos, Kijevo, Leningrado aukštųjų mokyklų dėstytojai, rašydami: *Evangelijų dievažmogis Jėzus Kristus - mitinis paveikslas, kurį vergovinėje visuomenėje sukūrė prislėgtų masių fantazija ir kurį literatūriškai apdorėjo krikščionybės ideologai* (1, p. 48). Ir apskritai ne tik „Mokslinis ateizmas“, bet ir daugelis ateistinių raštų religijos klausimais nesiskaito nei su istoriniais faktais, nei su mokslo pateiktais duomenimis.

Antras Dievo esimo liudytojas yra didingas ir nuostabiai sutvarkytas pasaulis. Mus žavi neišmatuojamos kosmoso erdvės ir daugybė tose erdvėse skriejančių dangaus kūnų. Ne mažiau mus stebina nuostabiai savo sandara ir chromosomos. Pavyzdžiui, kad ir žmogaus kūno ląstelė. Mokslininkai tvirtina, kad joje yra apie šimtas tūkstančių genų: ląstelės

branduolyje jie susirišę į ilgą siūlą, susivijusį į spiralės formos kamuolį. Tie siūlai tokie ploni ir taip kietai susiviję, kad visi žmogaus kūno genai gali tilpti antpirštyje. Bet jei tuos visų ląstelių siūlus išvyniotume ir surištume, jie nutįstų nuo Žemės iki Saulės ir atgal pasikartodami 400 kartų (9). Ar galėjo savaime, akiai, be protingos jėgos pagalbos šitokios ląstelės susidaryti?

Amžių patirtį paveldėjęs žmogaus protas toli pažengęs. Jis pagamino sudėtingus, preciziškus ir tiksliai veikiančius įrankius bei aparatus, kurie padėjo jam daug ką pažinti ir išsiaiškinti, bet mikroelementų sandaros iki galo dar nepajėgia suprasti. Amerikiečių mokslininkas Šeldonas Glešonas sako, kad tirdamas daiktų sandaros gilumas žmogus aptiko molekules, sudarytas iš atomų, atomus, sudarytus iš branduolių ir elektronų, branduolius - iš hadronų ir pagaliau hadronus bei kitas elementariąsias daleles - iš kvarkų. Pastaraisiais metais aptiktos keturios kvarkų rūšys, bet, kaip sako Šeldonas Glešonas, *vidinė branduolio sandara pasidarė dar paslaptingesnė* (10). Jeigu išlavintas ir tobulas žmogaus protas taip ilgai negali visiškai pažinti atomo sandaros, tai koku būdu akloji jėga galėjo sukurti atomą? Mokslininkai yra smulkiai ištyrę, iš ko ir kaip sudaryti gyvieji organizmai. Nors prieš akis turi pavyzdžius, laboratorijas ir įrangą, bet patys gyvo organizmo sukurti iki šiol nepajėgia. Ar galėjo toks gyvas organizmas atsirasti savaime? Mokslininkai skaičiuoja, kiek metų gali turėti Visata. Vieni nurodo 4, kiti - 6 milijardus, dar kiti - 20 milijardų metų (11). Jeigu mokslininkai skaičiuoja Visatos metus, tai ar galima sakyti, kad Visata amžina?

Kieno kūrybiniu aktu iš nebūties iškilo pasaulis? Koku pagrindu apskritai yra kas nors, o ne niekas? Šiais klausimais visa patirtinė tikrovė liudija Nelygstamąją Būtį, - sako filosofas Juozas Girnius (2).

Kuo giliau mes įsiskverbiame į gamtos pažinimą, tuo nuoširdesnis mūsų įsitikinimas, kad tikėjimas buvimu visagalio ir visžinio Kūrėjo, kuris sukūrė dangų ir žemę, gali išspręsti gamtos ir žmogaus mįslę, - tvirtina šveicarų botanikas O. Heer (3, p. 7).

Pasaulio pradžia, jo sandara ir veikimas nepaaiškinami be begalinės Išminties, visagalio Kūrėjo. Pasaulis liudija Dievo buvimą, *jo neregimosios ypatybės - Jo amžinoji galybė ir dievystė, - sako apaštalas Paulius, - nuo pat pasaulio sukūrimo aiškiai suvokiamos protu iš jo kūrinijų* (Rom 1, 20).

Mokslas nepaneigia Dievo ir religinė pasaulėžiūra neprieštarauja moksliniam pasaulio supratimui, kaip tvirtina ateistai (1, p. 179). *Tiesa tiesai negali prieštarauti, - sako prof. Pr. Dovydaitis. - Gamtos tiesa, kurią mums suteikia žmogiško tyrinėjimo išvados, niekuomet negali tikrai prieštarauti Dievo apreikš tajai antgamtinei tiesai, kadangi abi plaukia iš to paties amžinos, dieviškos šviesos šaltinio* (12). Tatai patvirtina ir daugelis garsųjų pasaulio mokslininkų. Lujis Pasteras, švęsdamas savo 70 metų sukaktuves, dalyvaujant įvairių šalių mokslininkams, pasakė:

Ateis laikas, kai pasaulis juoksis iš mūsų moderniosios materialistinės filosofijos. Kuo daugiau studijuoju gamtą, tuo labiau stebiuosi Kūrėjo darbais (3, p. 52).

Kvantų atradėjas Maksas Plankas pareiškė:

Religija ir gamtos mokslai kovoja vieną kovą - nuolatini, niekada nesibaigiantį kryžiaus karą prieš skepticizmą ir prietarus. To kryžiaus žygio vienijantis šūkis visada buvo ir bus: pirmyn prie Dievo! (3, p. 22).

Albertas Einšteinas savo knygoje „Iš mano paskutiniųjų metų“ rašė:

Nors religijos ir mokslo sritys aiškiai atskirtos viena nuo kitos, tačiau tarp jų yra stiprus abipusis ryšys ir nepriklausomumas. <...> Negaliu suprasti mokslininko, kuris neturėtų gilaus tikėjimo... (3, p. 127).

Vokiečių botanikas ir gamtos filosofas prof. J. Reinke pabrėžia, jog gamtos pažinimas neišvengiamai veda į Dievo idėją ir, remdamiesi priešastingumo dėsnium, mes Dievo buvimu esame taip įsitikinę, kaip esame įsitikinę, kad egzistuoja pati gamta (3, p. 7).

Dievo neneigė ir religijai nebuvo abejingas ir garsusis rusų fiziologas Ivanas Pavlovas, kurį dėl jo sąlyginių refleksų mokslo ateistai yra apšaukę materialistinės psichologijos pagrindėju (4, p. 436). Tarybinis chirurgas, Stalino premijos laureatas, prof. Vaino Jaseneckis, sulaukęs vyresnio amžiaus, tapo stačiatikių šventiku, o vėliau - vyskupu. Jis rašė:

Žinau, kad yra daug žmonių, kurie klausia, kaip, pasiekęs mokslininko ir žymaus chirurgo garą, galėjau palikti mokslą ir chirurgiją ir tapti Kristaus Evangelijos skelbeju. Tie, kurie mano, jog negalima suderinti mokslo su religija, labai apsirinka. Tokia nuomonė visai klaidinga: mokslo istorija rodo, kad net tokie genijai, kaip Galilėjus, Niutonas, Kopernikas, Pasteras ir garsusis rusų fiziologas Pavlovas buvo labai religingi. Aš žinau, kad ir tarp dabartinių mūsų profesorių yra daug tikinčių, jie net prašo mano palaiminimo (3, p. 38).

Iš to, kas pasakyta, galima padaryti išvadą, jog Dievo ir religijos neigimas mokslo vardu yra nepagrįstas ir neteisingas. Priešingai, mokslas paremia religiją ir Dievo buvimą įrodymus.

LITERATŪRA

1. *Mokslinis ateizmas*. Vilnius, 1975.
2. J. Girnius. *Žmogus be Dievo*. Čikaga, 1964.
3. J. Prunskis. *Mokslas ir religija*. Los Angeles, 1964.
4. J. Girnius. *Pranas Dovydaitis*. Čikaga, 1975, p. 643.
5. *II Vatikano Susirinkimo nutarimai*. Vilnius, 1968.
6. H. Bardtke. *Bibel, Spaten und Geschlchte*. Leipzig, 1967.
7. A. Hillaire. *Religija ir krikščionybė*.
8. G. Kroli. *Auf den Spuren Jesu*. Leipzig, 1966.
9. Rik Gor. *Fantastičeskij mir novoj biologiji*. Za rubežom. 1977. Nr. 4, p. 19.
10. Šeldon Glešon. *Ochota za kvarkami*. 1976.
11. *Skolko let Vseiennoj*. Za rubežom. 1976.
12. *Draugija*. 1913. IMr. 82.

ISTORIJOS PUSLAPIAI

Laukys [kun. Jonas Lauriūnas SJ]

KAIP IŠ TIESŲ BUVO

Spaudoje galima rasti tvirtinimų, jog Bažnyčios inspiruojama chirurgija viduramžiais buvo laikoma „nešvari“ mokslu ir kad Bažnyčia draudusi skrosti lavonus bei daryti operacijas. Nepaklusniesiems grėsęs net laukys... (*Mokslas ir gyvenimas*. 1971. Nr. 1).

Istorija šių tvirtinimų neparemia. Priešingai, istorija teigia, kad krikščionybė jau nuo pat pirmųjų amžių į savo veiklos sferą įtraukė ir rūpinimąsi ligoniais. Buvo organizuojamos ligoninės *nosocomium*. Tokius namus kurdavo net privatūs asmenys, pavyzdžiui, Cezarėjos vyskupas Bazilijus (apie 369 m.). Benediktinų 529 m. regula kalba apie vienuolių pareigą ir garbę rūpintis ligoniais (36-oji regula). Vyskupijų dvasininkų susirinkimai (sinodai) išpareigoja steigti ligonines (pavyzdžiui, 742 m. šv. Bonifaco vadovaujamas sinodas Vokietijoje). Susiorganizuoja sambūriai, kongregacijos, kurių pagrindinis užsiėmimas buvo dirbti su ligoniais: parabolaniai (VI a. Aleksandrijoje), šv. Lozorius, Šventosios Dvasios, šv. Antano. Šie žmonės veikdavo epidemijų metu, globodavo raupsuotuosius. Kai kuriuose vienuolynuose buvo žmonių, gerai išmanančių gydymą, - ten plaukdavo ligoniai iš plačių apylinkių (pavyzdžiui, San Galeno, St. Pjėr le Vif in Sena) (1). Kai kurie dvasininkai pagarsėjo kaip gydytojai (pavyzdžiui, vysk. Fulbertas iš Šartro) (1, p. 219). Apie šv. Pranciškų Asyžietį (fl226) biografai pasakoja, kad jis bučiuodavęs ligonių žaizdas. Tad ar tikrai viduramžių tikintysis bijojo kraujo ir pūlių?

Noras padėti ligoniui skatino viduramžių žmogų domėtis ligų priežastimi, geriau pažinti žmogaus organizmą ir jo patologiją. Iš pradžių gydymu daugiausia versdavosi žydai ir arabai, bet netrukus šio verslo iniciatyvą perima krikščionys. Monte Kasino benediktinų vienuolyne XI a. išverčiami į lotynų kalbą graikų gydytojų Hipokrato ir Osleno bei arabų gydytojo Ali Abes raštai. Šis darbas ilgą laiką buvo vadovėlis besimokantiems gydyti (1, p. 385). Tuo pat laiku Salezmo benediktinai įsteigia aukštąją mokyklą, kurioje dėstoma ir medicina. Tai pirmasis universitetas Europoje. Netrukus panašios mokyklos ima dygti kaip grybai - iki 1400 m. įsteigti 46 universitetai.

Lietuvoje mediciną imta dėstyti XVI a. pabaigoje jėzuitų Vilniaus universitete, nors pats medicinos fakultetas susikūrė daug vėliau - XVIII a. pradžioje (2). Reikia pasakyti, jog tais laikais medicinos studijos buvo nepopuliarios, pvz., Kelno universitete XV a. viduryje mediciną studijavo 0,6%, teologiją - 4,5%, visi kiti studentai - teisę ar filosofiją (3).

Neįmanoma studijuoti medicinos nepažįstant organizmo sandaros bei funkcionavimo. Viduramžiais jau pažįstamos anatomijos studijos, yra ana-

tomijos vadovėlių. „Mokslas ir gyvenimas“ anatomijos pradininku laiko Nyderlandų gydytoją Andriejų Vezalijų, kurio parašytasis anatomijos vadovėlis pasirodė 1543 m. (1976. Nr. 11, p. 35).

Bet jis nebuvo pirmasis, rašęs anatomijos vadovėlius. Dar 1316 m. pasirodė popiežiškojo Bolonijos universiteto profesoriaus Mondino de Luci anatomijos veikalas, paremtas žmonių lavonų skrodimu (4, p. 648). Jis šiame universitete įvedė sistemingą anatomijos dėstymą studijuojant žmonių lavonus. Kiek yra žinoma, patį pirmąjį anatomijos vadovėlį parašė lotyniškai benediktinas Aferas (fl087) Monte Kasino vienuolyne (5). XIII a. pasirodė Lafrankio veikalas *Chirurgia magna*, kuriame apžvelgti nauji, iki tolei nežinomi dalykai kraujo apytakos bei nervų srityje. XIV a. antroje pusėje išgarsėjo chirurgas Gi de Šoliakas, daręs sudėtingas galvos operacijas ir parašęs anatomijos vadovėlį. Be abejo, šie ankstesnieji veikalai neišvengė klaidų, kurių, pavyzdžiui, nėra Vezalijaus veikale.

Istorikai gali pateikti daug faktų, kad viduramžiais buvo laisvai ir plačiai praktikuojamas lavonų skrodimas, vadinasi, Bažnyčia to nedraudė. Užtenka pasklaidyti enciklopedijas, kad įsitikintume, jog ateistų tvirtinimai yra nepagrįsti (žr. *The Catholic Encyclopedia*. New York, 1913. T. 1, p. 458-459). Istorikai nežino jokio dekreto, kuriuo Bažnyčia būtų draudusi skrosti lavonus mokslo reikalams. Beje, ateistai žino kitokį dekretą: jie remiasi popiežiaus Bonifaco VIII bule *De sepulturis* (1300) - *Apie laidotuves*. Bet jie tai tvirtina neįsiskaitę į bulę, kurioje rašoma: *Asmenys, virinantys lavonus, kad atkristų mėsa nuo kaulų, siekiant šiuos kaulus nuvežti į mirusiųjų tėviškę ir ten palaidoti, atskiriami nuo Bažnyčios*. (Tai buvo pradėta praktikuoti Kryžiaus karų metu.) Taigi bulė nieko nesako apie lavonų naudojimą mokslo reikalams. Kad tikrai tokia buvo bulės mintis, rodo ir tai, jog, bulę paskelbus, lavonų skrodimai medicinos tyrimams nesiliovė ir vyko toliau. Taigi to meto žmonės tą bulę suprato ne taip, kaip šiandien aiškina ateistai. Šiuo atveju ateistai klysta, iškraipo bulės mintį.

Yra dekretas, kuris kai kam gali keistai atrodyti. XV a. popiežius Pijus IV uždraudė lavonus slaptai iš žemės iškasti ir vogti. Matyt, taip buvo daroma, norint parūpinti lavonų skrodimui. Čia turima mintyje nepagarbus elgesys su lavonu, nesiskaitant su artimųjų valia. Panašių draudimų ir šiandien yra (pvz., LTSR baudžiamojo kodekso 243 str.).

Ateistai žino dar vieną dekretą, kurį neteisingai aiškina. Tai 1215 m. Laterano IV Susirinkimo draudimas asmenims, kurie turi aukštesniuosis kunigystės šventimus, užsiimti chirurgine praktika. Šis draudimas lieti tik dvasininkus, ne pasauliečius. Panašios linijos Bažnyčia laikosi ir šiandien: kunigas, norintis verstis medicina, turi gauti iš savo vyresnybės leidimą. (Paprastai leidžiama misijų kraštuose, bet su sąlyga, jei vietoje nėra pasauliečių gydytojų.) Šitokia Bažnyčios pozicija visai nereiškia nepalankumo medicinai: studijuoti ir dėstyti mediciną kunigams nedraudžiama.

Viduramžiais Bažnyčia nepageidavo, kad dvasininkai studijuotų civilinę teisę ir mediciną: mat studijuojantys buvo gundomi palikti savo pašaukimą ir imtis kito užsiėmimo.

„Mokslas ir gyvenimas“ (1976. Nr. ii) rašo, kad įžymųjį anatomą Vezalijų teisė ispaniškoji inkvizicija, nors ateistinis *Meyers Neues Lexikon* (Leipzig, 1964. t. 8, p. 483) to nemini. Tačiau reikia žinoti, kad ispanų inkvizicija buvo visai kas kita, negu bažnytinė inkvizicija: tai XV a. įsteigta Izabelės ir Ferdinando grynai civilinė, valstybinė inkvizicija, kovojusi su politiniais Ispanijos priešais (bažnytinė inkvizicija atsirado XII a.). Vezalijus savo pažangiais tyrinėjimais pakirto senovės graikų mediko Galeno autoritetą ir sukėlė tam tikrą pastarojo gerbėjų nepasitenkinimą, bet ši konservatorių opozicija truko neilgai.

Dažnai kartojama istorija, kad inkvizicija ir bažnytinė vyresnybė trukdžiusi Vezalijui atlikti mokslinius tyrinėjimus, yra visai nepagrįsta (7).

LITERATŪRA

1. Gustaw Schnürer. *Kirche und Kultur im Mittelalter*. Paderborn, 1929. T. 2, p. 100, 219.
2. *Mokslas ir gyvenimas*. 1976. I\lr. 11.
3. *LKMA Suvažiavimo darbai*. Kaunas, 1933. T. 1.
4. *Gesundheit*. Leipzig, 1959.
5. *LKMA Suvažiavimo darbai*. Kaunas, 1936. T. 2.
6. Bažnyčios kanonų 139 str.
7. *The Catholic Encyclopedia*. New York, 1913. T. 1.

VIEŠPATIE, KODĖL LIEPEI MAN MYLĖTI

Viešpatie, kodėl įsakei man mylėti visus žmones, savo brolius?
 Aš bandžiau tai daryti, bet išsigandęs grįžtu pas Tave...
 Viešpatie, vienas aš buvau toks ramus,
 buvau taip patogiai ir ramiai įsitaisęs.
 Mano dvasia buvo rami, aš gerai jaučiausi.
 Buvau vienas, bet santaikoje su savimi.
 Jaučiausi saugus nuo vėjo, lietaus ir purvo.
 Būčiau likęs švarus savo vienatvės bokšte.
 Bet Tu, Viešpatie, radai plyšį mano tvirtovėje.
 Tu privertei mane šiek tiek praverti duris.
 Žmonių riksmas privertė mane krūptelėti,
 tarsi lietaus šuoras, krisdamas į nepridengtą veidą;
 tarsi audringas vėjas mane sukretė draugystė,
 tarsi saulės spindulys nepastebimai įsiskverbė
 ir sukėlė sieloj nerimą Tavo malonė,
 ir aš, būdamas neišmintingas,
 palikau duris truputį praviras.

Viešpatie, dabar aš žuvs! Lauke manęs tykojo žmonės. Aš nežinojau, kad jie taip arti, - tuose pačiuose namuose, toje gatvėje, jstaigoje, - mano kaimynas, mano bendradarbis, mano draugas. Pravėręs duris, pamačiau juos su ištiestomis rankomis, godžiu žvilgsniu, ilgesinga siela, trokštančius išmaldos tarsi elgetos prie bažnyčios durų.

Pas mane apsigyveno patys pirmieji. Juk mano širdyje buvo truputis vietos. Aš priėmiau juos, aš būčiau jais rūpinęsis, būčiau juos glamonėjęs, prižiūrėjęs, - savo mažuosius avinėlius, savo mažąją kaimenę. Tu jau būtum buvęs patenkintas, Viešpatie: jie buvo gerai aprūpinti, gerbiami, švarūs, tvarkingi. Iki tol viskas daryta išmintingai...

Tačiau aš nepastebėjau tų, kurie atsekė iš paskos, nes pirmieji juos užstojo. Tų buvo daugiau, jie buvo didesni vargšai, jie užplūdo manęs neperspėję. Aš vėl turėjau užsidaryti, turėjau surasti savyje dar vietos.

Dabar jie susirinko iš visur, lyg nesiliaujančios bangos jie stumia ir gena vieni kitus. Jie susirinko iš visur - iš viso miesto, iš viso krašto, iš viso pasaulio, be skaičiaus, be galo. Jie renkasi ne po vieną, bet būriais, virtinėmis, susikibę, susirišę, susimaišę - tikros žmonijos atplaišos.

Jie ateina ne vieni, o apsikrovę sunkiais nešuliais neteisybės, pykčio, neapykantos, kančios ir nuodėmės našta... Jie velka paskui save pasaulį, tempia surūdijusį, beprasmišką šlamštą arba godžiai vaikosi, kas modernu, ir naudojasi tuo be prasmės, be tikslo.

Viešpatie, man skaudu dėl jų! Jie painiojasi man kelyje, jiems niekas nerūpi. Jie baisiai išalkę, jie praris mane! Aš jau nieko nebegaliu padaryti; kuo daugiau ateina, kuo labiau beldžiasi į duris, tuo plačiau durys atsiveria...

Ak, Viešpatie, mano durys atviros ligi galo! Aš daugiau nebegaliu! To man per daug! Tai jau nebe gyvenimas!

O kaip mano padėtis?

O kaip mano šeima?

O mano ramybė?

O mano laisvė?

O kaip aš pats?

Ak, Viešpatie, aš visko netekau; aš jau daugiau nebe aš;
mano paties namuose man jau nebėra vietos.

*Nebijok, - sako Viešpats, - tu laimėjai viską;
nes kai pas tavo atėjo žmonės,
ir Aš, tavo Dievas, ir Aš, tavo Tėvas,
nepastebimai įėjau drauge su jais.*

(18 kn. *Überall tief ich auf Dich, mein Gott.* Į lietuvių k. išvertė P.)

ĮVAIRENYBĖS

Akademikas Vladimiras Fokas

1974 m. gruodžio 27 d. Leningrade staiga mirė Vladimiras Fokas, vienas žymiausių tarybinių fizikų. Jo mirtis sukėlė oficialių valdžios sluoksnių šoką. Mat pasirodė, kad akademikas testamente pusę savo turto paskyrė stačiatikių Bažnyčiai, tame pačiame testamente prašydamas jį palaidoti su religinėmis apeigomis. Todėl buvo specialiai uždelsta paskelbti pranešimą apie jo mirtį. *Leningradskaja pravda* jo nekrologui skirtą vietą užpildė skyreliu apie šachmatus, o partijos, valstybės ir mokslų akademijos vadovų pasirašytas oficialus nekrologas pasirodė *Pravdoje* tik po penkių dienų - 1975 m. sausio 2 d.

Tame oficialiame nekrologe rašoma:

1974 m. gruodžio 27 d., eidamas 77-uosius metus, mirė socialistinio darbo didvyris, akademikas Vladimiras Fokas - žymus tarybinis fizikas.

V. Foko darbai įėjo į šiuolaikinės fizikos pagrindus ir iškelė jo vardą tarp žymiausių pasaulio fizikų. Nėra tokios knygos kvantinės mechanikos, lauko teorijos ir matematinės fizikos klausimais, kurioje nebūtų minimi V Foko tyrimų rezultatai. V. Foko mokslinei kūrybai būdingas nepaprastas platumas - nuo principinių teorijos klausimų ir su jais susijusių filosofinių problemų iki konkrečių taikomojo pobūdžio darbų. Žymus Foko indėlis į teorinę fiziką sulaukė visasąjunginio ir tarptautinio pripažinimo.

1939 m. V. Fokas buvo išrinktas TSRS Mokslų akademijos tikruoju nariu, o vėliau ir daugelio užsienio akademijų nariu. V Foko nuopelnus aukštai įvertino Tarybinė vyriausybė. Jis buvo apdovanotas keturiais Lenino ordiniais, Darbo raudonosios vėliavos ordinu, medaliu „Už Leningrado gynimą“, jam buvo paskirtos Lenino ir valstybinė premijos.

Mokslinė ir pedagoginė V. Foko veikla daugiau kaip 50 metų susijusi su Leningrado valstybiniu A. Ždanovo universitetu. Daugiau kaip 20 profesorių ir mokslo daktarų, dirbančių LVU fizikos fakultete, yra jo mokiniai. Didelė dalis tęs tas mokslinio darbo kryptis, kurioms pradžia davė

V. Foko darbai. Tai tokios mokslo šakos, kaip gravitacijos teorija, kvantinė lauko teorija, daugiaelektronų sistemų teorija, lauko bei statistinės teorijos funkciniai metodai, difrakcijos teorija, matematinė fizika.

Turėdamas didelį matematiko talentą ir fizinės intuicijos dovaną, V. Fokas pasižymėjo ir begaliniu darbštumu: buvo tikras darbininkas, rodydamas gražų atsidavimo mokslui pavyzdį.

Vladimiro Foko, įžymaus mokslininko, talentingo pedagogo, kuklaus ir nuoširdaus žmogaus atminimas visiems laikams lieka mūsų širdyse.

Pasirašė: L. Brežnevas, A. Kirilenka, A. Kosyginas, K. Mazurovas, N. Podgornas, M. Suslovas, G. Romanovas, D. Ustinovas, V. Kirilinas, M. Keldyšas, S. Trapeznikovas, I. Serbinas, V. Jeliutinas, V. Kostelnikovas, A. Logunovas, M. Bazovas, A. Soboliubovas, P. Kapica, N. Markovas, A. Prochovas, V. Tuškevičius, G. Makarovas.

Maždaug prieš 50 metų Petrogrado universiteto studentas V. Fokas atliko pirmuosius savo darbus: vieną iš kvantinės mechanikos, kitą - iš matematikos. Tie darbai nulėmė tolesnę jų autoriaus žymiųjų darbų kryptį matematikoje ir teorinėje fizikoje ir iškėlė jo vardą tarp žymiausių pasaulio fizikų. Jo fundamentalus indėlis į mokslą pažymėtas daugeliu mokslinių premijų: D. Mendelejevo premija už darbus sudėtingų atomų kvantinės teorijos srityje; Valstybinė pirmojo laipsnio premija už darbus radijo bangų sklaidimo teorijos srityje; Leningrado universiteto pirmojo laipsnio premija už monografiją „Erdvės, laiko ir gravitacijos teorija“; Lenino premija už turimus darbus kvantinės teorijos srityje.

Tarptautinį V. Foko mokslinių nuopelnų pripažinimą liudija tai, kad jis buvo išrinktas Norvegijos, Danijos, Vokietijos Mokslų akademijų nariu; jam suteiktas Delio, Mičigano (JAV) ir Leipcigo universitetų garbės daktaro vardas; jis apdovanotas Holmholso vardo medaliu [Problemy teoretinės fiziki. *Kvantovaja mehanika. Sbornik statjei.* Izd-vo Leningradskogo universiteta. 1974, p. 5).

[Kun. Jonas Lauriūnas S]

Knyga apie Lurdo stebuklus

Dr. A. Stivieris, ilgametis Lurde veikiančio biuro stebuklingiems išgijimams tirti pirmininkas, parašė knygą, kuri vokiškai vadinasi *Gibt es noch Wunder in Lourdes?*

Autorius smulkiai aprašo tyrimo organizacijas ir tyrimo būdus. Tyrimus atlieka dvilypė gydytojų kolegija: viena grupė veikia pačiame Lurde ir vadinasi *Gydytojų biuras*, kita - Paryžiuje ir vadinasi *Tarptautinė medicininė komisija*. Toliau nurodoma, kokios reiklios yra tos komisijos, kaip atsargiai gydytojai elgiasi, pripažindami ligą natūraliai neišgydoma, kad iš tūkstančių pagijimų ligi šiol toji komisija tėra stebuklingais pripažinusi tik 63 pagijimus.

„Jokiam dalykui nesu pritaręs prieš savo sąžinę“

*Oto Šimekas - g. 1925 m. gegužės 5 d.,
1944 m. lapkričio 14 d. sušaudytas
Karo lauko teismo sprendimu už tai,
kad atsisakė šaudyti lenkus - civilius gyventojus.
Dieve, priimk jį į savo amžiną gyvenimą!*

Tai užrašas prie vieno kapo Machovos kapinaitėse. Tas kapas išpuoštas daugybe gėlių ir dviem tautinėmis vėliavėlėmis - Austrijos ir Lenkijos. Kas gi tas Otas Šimekas?

Jis gimė Vienoje, 7-erių metų neteko tėvo. Motina turėjo išlaikyti didelę šeimą, nes Otas buvo 13-asis vaikas. 17-metis, labai kuklus jaunuolis, buvo pašauktas į kariuomenę. Vienų atostogų metu jis pažadėjo motinai niekada nešauti į žmogų.

Oto dalinys buvo perkeltas į Jugoslaviją. Apsupimo metu jaunas kareivis gavo įsakymą nušauti moterį, bėgančią iš degančio namo. Otas delsė žiūrėdamas į savo tuščią šautuvą. Jam buvo paduotas užtaisytas šautuvas ir įsakyta šaudyti į kitas moteris. Otas nešaudė teisindamasis, kad jis kaip krikščionis negali to suderinti su savo sąžine. Šį incidentą viršininkas perdavė į Berlyną kaip atsisakymą vykdyti įsakymą.

Tuo metu dalinys buvo Lenkijoje prie Tarnovo ir Deblicos. Čia vokiečiai turėjo būrį žmonių, kurie kaip įkaitai turėjo būti sušaudyti. Oto draugai, manydami, kad tuo jis galėsias išvengti karo lauko teismo, patarė pasinaudoti proga gelbėti save. Tačiau Otas ir dabar liko ištikimas sąžinei. Tuoj buvo suimtas. Draugai padėjo jam pabėgti. Bet prie Čekoslovakijos sienos buvo sugautas ir uždarytas į Pilzeno kalėjimą. 1944 m. lapkričio 14 d. buvo pasmerktas myriop, prie Volia Pogurska sušaudytas ir čia pat, šaudmenų dėžėje, palaidotas. Vėliau draugai jo palaikus nugabeno į pašventintas Machovos kapines, kaip to troško jo motina.

Motinai mirus, Oto sesuo, nors nemokėdama lenkų kalbos, ryžosi surasti brolio kapą ir norėjo jo palaikus parsigabenti į Vieną. Tačiau suradusi ir pamačiusi, kaip svetimtaučiai jo kapą gerbia ir prižiūri, atsisakė savo ketinimo.

Prie Oto kapo skelbimų lentoje nurodyta, kad lankytojai gali pasirašyti atsiminimų knygoje parapijos raštinėje. Čia kabo didelis Oto Šimeko portretas. Knygoje daugybė įrašų - pavienių žmonių ir grupių. Tarnovo vyskupas dr. Bednarčikas 1973 03 31 d. įrašė: *Otto Šimekas - daugiau negu karžygys.*

Šalia knygos vietos klebono surinktas didelis laiškų rinkinys. Laiškai - prašymų, o dar daugiau - padėkų. Daug lenkų jaunuolių mielai ima Oto nuotraukas ir dovanoja savo draugams. Klebonas turi ir priešmirtinį Oto laišką broliui, kuriame jis prašo parengti motiną tam dideliame skausmui

ir parašėje pažymi, jog karo lauko kapelionas jį parengė kelionei į Amžinybę.

Jauni ir seni žmonės ilgai stovi prie 19-mečio kapo ir su pagarba prisimena visus tuos kankinius, kurie prievartos ir neteisybės metu liko ištikimi sąžinei.

KNYGŲ RECENZIJOS

B. Kuzmickas. ŠIUOLAIKINĖ KATALIKIŠKOJI FILOSOFIJA.

(Vilnius, 1976. 208 p.)

Veikale apibūdinama XIX a. katalikiškoji filosofija ir kalbama apie XX a. katalikiškosios filosofijos kryptis: neotomizmą, modernizmą, fenomenologiją ir krikščioniškąją vertybių filosofiją, katalikų egzistencializmą, spiritualizmą ir Tejaro de Šardeno evoliucionizmą. Ribojamasi daugiausia bendru filosofinių krypčių apibūdinimu. Atskirų filosofų pažiūros aptariamos labai siaurai ir trumpai. Kiek plačiau dėstomas neotomisto Žako Mariteno, modernizmo atstovo Moriso Blondelio, Makso Šelerio fenomenologijos mokslas, Gabrielio Marselio egzistencialistinės pažiūros ir Tejaro de Šardeno evoliucionalizmas. Krypčių ir filosofinių pažiūrų apibūdinimas palyginti objektyvus.

Veikalas patraukia dėmesį tuo, kad jame yra trumpas lietuvių katalikiškosios filosofijos apibūdinimas. Autorius, aptardamas filosofinės minties raidą Lietuvoje XIX a., rašo, kad tuo laikotarpiu katalikų dvasininkija sudarė gausiausią ir labiausiai išsilavinusią inteligentijos dalį (p. 32). Talentingiausi šio laikotarpio atstovai savo kūrybinius gabumus rodė ne teologijoje ar religinėje filosofijoje, bet literatūroje ir moksle. Dirbo pozityvų darbą ir daug nuveikė literatūros (Strazdas, Vienažindys, Valančius, Baranauskas, Maironis), kalbos (K. Jaunius), švietimo ir blaivybės (Valančius, Tatarė, Dovydaitis) srityse (p. 35).

Katalikiškoji filosofija Lietuvoje pradėjo kilti XX a. pradžioje: 1922 m. Kaune, Lietuvos universitete, buvo įsteigtas Teologijos-filosofijos fakultetas, kuris iki 1940 m. parengė 194 filosofus. Tais pačiais metais buvo įsteigta Lietuvių katalikų mokslų akademija. Kaune susidarė centras, subūręs katalikus filosofus. Jie daugiausia laikėsi neotomistinės krypties. Tačiau Vakarų Europos neotomistų problematika nebuvo vienintelė Lietuvos katalikų filosofų idėjų versmė. Kai kurie jų patyrė stiprią rusų filosofų Vladimiro Solovjovo, Nikolajaus Berdiajevo įtaką. Jų *visuotinybės filosofiją* ir *krikščioniškąjį egzistencializmą* kartais gana originaliai mėgino derinti su katalikybės filosofija (A. Jakštas-Dambrauskas, St. Šalkauskis, V. Šilkarskis, A. Maceina). Mінėtos aplinkybės nulėmė lietuvių neotomizmo savitumą. Jo atstovai ne visada laikėsi ortodoksiškų tomizmo principų (p. 73).

Tradicinei neotomizmo problematikai daugiausia dėmesio skyrė prof.

Pranas Kuraitis. Jis pirmasis lietuvių kalba paskelbė stambius veikalus

neotomistinės ontologijos, gnoseologijos klausimais; jo būties samprata ir visa ontologija nebuvo originali, tik dėstė ir gynė scholastinius sprendimus, originaliai aiškino kai kuriuos etikos, socialinių santykių klausimus.

Žymiausias lietuvių katalikų filosofijos atstovas yra Lietuvos universiteto profesorius *Stasys Šalkauskis*. Jis nebuvo tomistas ortodoksas. Žavėjosi Rytų kultūra, gilinosi į V Solovjovo filosofiją. Studijuodamas Friburge, rusų visuotybės filosofiją pradėjo analizuoti scholastinio intelektualizmo požiūriu ir perėjo į neotomistines pozicijas. Neotomizmą jis vertino už jo sistemingumą ir sintetiškumą. Pats kūrė sistemingą filosofijos objekto, jos struktūros, metodo, funkcijų, santykių su kitais mokslais sampratą, kūrė daugeliu atžvilgių savitą, sistemingą kultūros teoriją, bandė aiškinti Lietuvos, patiriančios tiek Vakarų, tiek Rytų įtaką, kultūros savitumą ir tuo pagrindu stengėsi sukurti originalią lietuvių katalikišką pasaulėžiūrą. Pastarasis ketinimas nenusisėkė, bet sisteminga Šalkauskio kultūros teorija, nepaisant jos metodologinio ribotumo, yra originali, iki šiol daug kuo moksliskai vertinga ne tik Lietuvoje (p. 74-75). Autorius taip pat nurodo Šalkauskio nemenką indėlį tobulinant lietuvių filosofinę terminologiją (1600 lietuviškų filosofijos terminų).

Tomistinės ortodoksijos griežtai nesilaikęs ir universiteto profesorius *Pranas Dovydaitis*, kuris buvęs daugiau populiarintojas, o ne savarankiškas mąstytojas, daugiausia dėmesio skyres gamtos mokslų religinei interpretacijai. Rimtesnių darbų parašęs filosofijos ir krikščionybės istorijos klausimais, redagavęs filosofijos žurnalą „Logos“, religijos mokslo „Soter“ ir gamtos mokslo „Kosmos“ (p. 75).

Savitą vietą lietuvių filosofijoje užėmęs *Adomas Jakštas-Dambrauskas*. Nepaprastai stipri jo kūrybinės veiklos sritis apėmė teologiją, filosofiją, matematiką, logiką, kalbotyrą, literatūros kritiką, poeziją ir politiką. Jau XIX a. pabaigoje jis reiškėsi kaip aktyvus tautinio judėjimo dalyvis ir veikėjas. Daug rašė filosofijos, gamtos mokslų klausimais, paskelbė keletą matematikos vadovėlių, pirmąjį lietuvišką logikos vadovėlį, veikalų literatūros kritikos, estetikos, etikos klausimais. Jis aktyviai propagavo ir gynė katalikybę, bet daugeliu klausimų nebuvęs didelis ortodoksas ir konservatorius. Jo filosofinės pažiūros nebuvusios nuoseklios. Jis ieškojo būdų tomizmą papildyti kitomis krikščioniškosios filosofijos koncepcijomis. Didžiausią poveikį jam yra padarę V Solovjovas ir lenkų Hiones-Vronskio racionalistinė filosofija. Jakšto filosofija artima spiritualizmui, bet ne katalikiškajam, o solovjoviškajam (p. 76).

Autorius, paminėjęs vysk. *Mečislovą Reinį*, rašiusį apie pažinimo, intucijos, sąmonės ir psichikos filosofines problemas, *Praną Mantvydą*, paskelbusį straipsnių neotomistinės gnoseologijos klausimais, ir dar vieną kitą asmenį, rašiusį gamtos filosofijos, socialinių santykių klausimais, plačiau aptaria jaunųjų katalikų filosofų, Teologijos-filosofijos fakulteto auklėtinių Antano Maceinos ir Juozo Girniaus filosofines pažiūras. Anot

autoriaus, tai buvę labai išsimokslinę, gilinęsi į šiuolaikinės filosofijos ir visuomenės gyvenimo problemas, mokslininkai. Neotomizmui jie neskirti: A. Maceina artimesnis katalikų modernistams, o J. Girnius - krikščioniškajam egzistencializmui (p. 77).

Antaną Maceiną, kaip rašo autorius, nelengva priskirti kuriai nors kryptčiai. Jis nevaržo savęs jokios doktrinos ribomis, stengiasi kurti savitą filosofiją, remdamasis bendraisiais krikščionybės teiginiais. Nevengia remtis idealistų mintimis, pirmenybę teikdamas rusų religiniams filosofams Vladimirui Solovjovui, ypač Nikolajui Berdiajevui. Vienomis idėjomis jis artimesnis egzistencializmui, kitomis - spiritualizmui, taip pat ir personalizmui. Jo veikaluose ryškios katalikų modernistų mintys (p. 102). Pastebima aštri klerikalizmo ir buržuazinės dvasios kritika. Klerikalizmą jis laiko buržuazinės dvasios krikščionybėje išraiška, turinčia žlugti kartu su buržuazija. Viešasis gyvenimas vyksta pagal savą tvarką. Religijos paskirtis - veikti ne viešąjį pasaulį, o tik dvasinius asmenybės išgyvenimus. Šiuolaikinė visuomenės sekularizacija, kultūros dechristianizacija yra ne religijos nykimo etapai, bet priešingai - krikščioniškosios sąmonės laimėjimas, modernaus žmogaus religinio brendimo ženklas (p. 104).

Juozą Girnių autorius laiko Lietuvos žymiausiu egzistencializmo propaguotoju. Žmogaus būti jis apibūdina situacijos, apsisprendimo, laisvės, kaltės, nelygstamumo, laikinumo ir kitokiomis sąvokomis, suprasdamas jas panašiai kaip egzistencialistai. Žmogaus būčiai galutinę prasmę ir pilnatvę suteikia ne praktinės veiklos laimėjimai, bet individualus tikėjimas dieviškomis vertybėmis, o savuoju prasmės ieškojimu žmogus liudija Dievą, tikėdamas, abejodamas ir neigdamas (p. 141).

Maždaug taip, trumpai suglaudus, autorius apibūdina lietuvių krikščioniškąją filosofiją. Rašo, kad neotomistinės filosofijos laikotarpis nutrūko 1940 m. kartu su *buržuazinės santvarkos žlugimu* (p. 78).

Autorius kritiškai vertina Vakarų ir Lietuvos katalikiškąją filosofiją. Nustatyta marksistinė partinė linija neleido autoriui iki galo laikytis mokslinio objektyvumo ir atitinkamai įvertinti katalikų filosofinės minties. Ne su visomis kritinėmis pastabomis galima sutikti. Pavyzdžiui, autoriaus teigimas, jog *idealistinė metodologija neleidžia jiems* [katalikų filosofams] *suprasti, kad socializmas kuria objektyvias religijos, kaip iliuzinio gyvenimo įprasminimo būdo, įveikimo sąlygas* (p. 188) - tai turintis mokslines pretenzijas, bet nepagrįstas tvirtinimas, kurį dažnai vartoja marksistinio ateizmo propaguotojai.

Apskritai veikalas rimtas ir vertas skaitytojų dėmesio.

(Parengė J. M-tas [Kazimieras Šapalas])

J. Barzdaitis. RELIGIJOS KILMĖ IR KITIMAS.

(Vilnius, 1976. 238 p.)

Autorius, nagrinėdamas Juozo Adomaičio-Šerno, Jono Šliūpo, Vladislavo Dembskio, Jono Mačio-Kėkšto ir kitų XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios Lietuvos ateistų religines pažiūras, aiškina religijos kilmę ir jos kitimą. Naudojasi beveik išimtinai ateistiniais šaltiniais. Remiasi Marksu, Engelsu, Leninu ir tais duomenimis, kuriuos religijos kilmės klausimais yra pateikę XIX a. etnologai, evoliucionistai. XX a. religijos tyrinėtojų, tokių kaip Vienos universiteto prof. V. Šmidto, išleidusio 10 tomų veikalą *Der Ursprung der Gottes-idee*, prof. V. Koperso, M. Gusindės, F. Grebnerio ir kitų kultūristorinės krypties etnologų paskelbti darbai autoriui, matyt, nežinomi, nes apie juos savo veikale neužsimena. Autoriui taip pat nėra žinomi ir lietuvių kalba „Soter“ žurnale 1924-1939 m. paskelbti prof. Pr. Dovydaičio, dr. J. Balio, prof. V. Koperso, prof. Diolerio, doc. Seno ir kitų religijos tyrinėtojų darbai religijos kilmės klausimu.

Autorius nieko naujo apie religijos kilmės aiškinimą nepateikia. Veikale senos žinios, kurių daugelio teisingumą jau seniai yra paneigę religijos mokslo tyrinėtojai.